Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Советэй, Министрнүүдэй Советэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-hээ гарана | № 303 (14323) | 1973 оной декабриин 27, четверг | Сэн 2 мүнгэн

НҮХЭР Н. В. ПОДГОРНЫЙ ЛАТВИДА ЕРЭНХЭЙ

РИГЭ. (ТАСС). Эндэ ерээд байhан КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорный фашизмhаа гэмтэгшэдэй дурасхаал мүнхэлhэн Саласпилсска ансамбльда декабриин 25-най үдэр ошоо. Хамта хүдөөлүүлэгдэгшэдэй хүүрэй дэргэдэ КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй зүгhөө венок табиба.

Н. В. Подгорный энэл үдэр В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ совхоздо ошожо, хүдөө ажахын үйлэдбэриие тусхай мэргэжэлтэй болголгын, оньhожоруулгын, ашаг үрыень дээшэлүүлгын асуудалнуудаар hонирхоhон, hү hаалиин «Гунтиняс» гэжэ фермые хараhан байна.

Удаа тээнь Латвиин ССР-эй арадай ажахын туйлалтануудай выставкын экспонадуудтай танилсаа.

Н. В. Подгорнотой хамта Латвиин Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь А. Э. Боос ябалсаба.

АЖАЛАЙ ТҮРҮҮШҮҮЛДЭ АЛДАР СОЛО!

СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Указhаа

1973 ОНДО ОРООҺО ТАРЯА БОЛОН ГАЗАР ТАРЯАЛАНГАЙ БУСАД ПРОДУКТНУУДЫЕ ЕХЭЭР АБАХА, ГҮРЭНДЭ ХУДАЛДАХА ТАЛААР ШАЛГАРҺАН РСФСР-эй ХИЗААР, ОБЛАСТЬ, АВТОНОМИТО РЕСПУБЛИКАНУУДАЙ ХҮДӨӨ АЖАХЫН ТҮРҮҮШҮҮЛЫЕ СССР-эй ОРДЕН, МЕДАЛЬНУУДААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ туйлаhан ехэ амжалтынь, 1973 ондо ороohо таряа болон газар таряалангай бусад продуктнуудые ехээр абаха, гүрэндэ худалдаха талаар абаhан уялгануудаа дүүргэхэдээ, ажалай шэн габьяа харуулhанайнь түлөө иимэ хүнүүдые шагнаха гэ-

БУРЯАДАЙ АССР-hээ

АЖАЛАЙ УЛААН ТУГАЙ ОРДЕНООР

...катов Петр Кирилловичые — Бэшүүрэй аймагай ... партсъездын нэрэмжэтэ колхозой тракторист.

...лимасов Григорий Бори...чые — Яруунын аймагай «Коммунизм» колхозой тракторист.

...айшников Шагдар Сы...овичые — Түнхэнэй аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой комбайнер.

...оярКин Иван Ефимовичые — Улаан-Үдын аймагай Ивалгын туршалга-үйлэдбэриин ажахын звеноегшэ.

...рылев Николай Петровичые — Мухар-Шэбэрэй аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой тракторист.

...урлакова Варвара Дмитриевнае — Хяагтын аймагай «Родина» колхозой ...ное даагша.

...урундуков Константин ...пановичые — Улаан-Үдын аймагай «8-ое Марта» колхозой бригадир.

...олков Анатолий Егоровичые — Буряадай транс...тын управлениин Улаан-Үдэ городой 1268-дахи автоколоннын шофер.

...алсанов Кубунчик Едошевичые — Хурамхаанай аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой бригадир.

...армаханов Цырен-Доржо ...жиевичые — Хэжэнгын аймагай «50 лет Октября» колхозой бригадир.

...аськов Александр Федоровичые — Зэдын аймагай «...речный» совхозой тракторист.

...абаев Ширап Бабудаевичые — Хориин аймагай ...ын совхозой тракторист.

...аржаев Доржо Санжи...овичые — Хэжэнгын аймагай Загаhатын совхозой тракторист.

Дашицыренов Лев Даши...реновичые — Хэжэнгын аймагай Хэжэнгын совхозой комбайнер.

...олсонов Ханда-Доржо ...ибуевичые — Захааминай аймагай «Победа» колхозой бригадир.

...ондуков Мижит-Доржо ...дыповичые — Загарайн аймагай Эрхирэгэй совхозой отделение эрхилэгшэ.

...угаров Эрдыни Ламожаповичые — Баргажанай аймагай Уланай колхозой тракторист.

...листратов Александр ...новичые — Хэжэнгын аймагай Чисаанын совхозой бригадир.

...фимов Филипп Еремеевичые — «Сельхозтехникын» Сэлэнгын аймагай автотранспортын предприятиин шофер.

...амбалов Молот Раднаевичые — Сэлэнгын аймагай XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой тракторист.

...игжитова Бутыд Пурбуевнае — Улаан-Үдын аймагай «Коммунизм» колхозой ...ное даагша.

...илин Юрий Дмитриевичые — «Сельхозтехникын» Улаан-Үдэ городой ...ки автотранспортын предприятиин шофер.

...ванов Владилен Андреевичые — Бэшүүрэй аймагай Калининай нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ.

...натьев Иван Ивановичые — Кабанскын аймагай ...алай совхозой тракторист.

Калашников Потап Яковлевичые — Мухар-Шэбэрэй аймагай «Эрдэм» совхозой комбайнер.

Капустин Сергей Ивановичые — Хяагтын аймагай «...дина» колхозой бригадир.

Козлов Кирилл Михайловичые — Мухар-Шэбэрэй аймагай «Искра» колхозой тракторист.

Корытов Николай Самуиловичые — Захааминай аймагай Харацайн совхозой комбайнер.

Куликов Виктор Николаевичые — Яруунын аймагай «Юбилейный» совхозой тракторист.

Леонов Георгий Дмитриевичые — Прибайкалиин аймагай «Прибайкалец» колхозой комбайнер.

Леонтьев Михаил Пурбоевичые — Түнхэнэй аймагай «Восточные Саяны» колхозой бригадир.

Мангуш Федор Савельевичые — совхозуудай үйлэдбэриин нэгэдэлэй Улаан-Үдэ городой автоажахын шофер.

Машеев Гонгор Дылыковичые — Зэдын аймагай Оёорой совхозой комбайнер.

Мезенцев Павел Дмитриевичые — Прибайкалиин аймагай «Заветы Ильича» колхозой комбайнер.

Митыпов Цыдып Доржиевичые — Яруунын аймагай «Комсомольский» совхозой тракторист.

Непомнящих Сергей Степановичые — Кабанскын аймагай Оймороі совхозой тракторист.

Овчинников Георгий Иванкимовичые — «Сельхозтехникын» Мухар-Шэбэрэй аймагай нэгэдэлэй шофер.

Перевозников Роман Андреевичые — Кабанскын аймагай Кабанскын совхозой тракторист.

Раднаев Даша-Дондок Раднаевичые — Мухар-Шэбэрэй аймагай «Эрдэм» совхозой комбайнер.

Раднаев Лев Будаевичые — КПСС-эй Баргажанай райкомой нэгэдэхи секретарь.

Ринчиндоржиев Ендон Абидуевичые — Хориин аймагай Анаагай совхозой луговод.

Родионов Егор Андреевичые — Улаан-Үдын аймагай «Искра» колхозой тракторист.

Сазонов Потап Логантьевичые — Улаан-Үдын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой тракторист.

Солдатов Мирон Филимоновичые — Хориин аймагай Хүрбын совхозой тракторист.

Спиридонова Ксения Ефимовнае — Загарайн аймагай Онохойн совхозой звеное даагша.

Таракановский Сергей Федоровичые — Зэдын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой луговод.

Турпанов Борис Дмитриевичые — Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой тракторист.

Тыхенов Александр Владимировичые — Кабанскын аймагай «Шергинский» совхозой комбайнер.

Филатьев Николай Фёдотовичые — Бэшүүрэй аймагай «Дружба» колхозой тракторист.

Цыренов Доржо Бадмаевичые — Хурамхаанай аймагай Гааргын совхозой тракторист.

Цыренов Дугар-Цырен Магбановичые — Бэшүүрэй аймагай Охин-Булагай совхозой тракторист.

Черных Иван Ефимовичые — Улаан-Үдын аймагай «Авангард» колхозой тракторист.

Шадрин Пантелеймон Васильевичые — Хяагтын аймагай Ранжуровай нэрэмжэтэ колхозой тракторист.

Щербин Тимофей Пантелеевичые — Бэшүүрэй аймагай Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозой тракторист.

(Үргэлжэлэлынь хожом гараха).

СОВЕТ ЭРДЭМ, ТЕХНИКЫН ШЭНЭ ТУЙЛАЛТА

«СОЮЗ-13» НИИДЭЛГЭЕЭ ДҮҮРГЭБЭ

ТАСС-ай МЭДЭЭСЭЛ

«Союз-13» гэжэ онгосо дээрэхи хүдэлмэриин дүүргэгдэhэнэй hүүлээр, 1973 оной декабриин 26-да космонавтнар нүхэд Климук Пётр Ильич, Лебедев Валентин Витальевич Газар дэлхэйдээ бусажа ерэбэ. «Союз-13» гэжэ замбуулинай онгосын буулгын аппарат Москвагай сагаар 11 час 50 минутын уеэр Караганда хотоhоо баруун-урдуур 200 километртэ, Советскэ Союзай газар дээрэ дорьбоогүй зөөлэнөөр буугаа.

Медицинскэ шалгалтын ёhoop, газарта бууhанай hүүлдэ космонавтнуудай бэеын элүүр hайн байба.

Замбуулинай замаар 8 сүүдхын турша соо ниидэхэ үедэнь научно-техническэ элдэб янзын шэнжэлгэнүүд, туршалганууд хэгдэhэн байна.

«Орион-2» гэжэ телескопуудай туhаламжаар, яб ягаан диапозондохи янза бүриин бүлэг мүшэдэй спектрограмманууд буулгагдан абтаа.

Арадай ажахын аша туhада зорюулан, Советскэ Союзай газар дайда дээрэхи байгаалиин бүридэл байгууламжые шэнжэлхэ зорилгоор Дэлхэйн нюруугай участогуудай спектрограмма ба олон зонотой фото-зурагууд ниидэлгын үедэ буулгагдаа.

«Левкой» гэжэ аппаратура хэрэглэн, медико-биологическа шэнжэлгэнүүдые хэхэ программын ёhoop, замбуулинай оршон байдалда дадаха элдэб шатануудта ураг тархи соохи шуhанай гүйсын онсо байдал шэнжэлэгдээ. Хөөрэн дэгдэлгын оршон байдалда «Оазис-2» гэжэ оньhон түхеэрэлгын туhаламжаар, белогой биологическа зүйлнүүдые гаргажа абаха арга боломжонууд шэнжэлэгдэбэ.

Телескопуудые туйлай мэргэнээр тааруулан тодхохо ябадал хангадаг тон нарин приборнууд, зүг шэглэл тодорхойлхо онол арганууд научна туршалгануудай үедэ шалгагдаа.

Ниидэлгын бүхы шатануудта «Союз-13» гэжэ онгосын түхеэрэлгэнүүд, тэрээн дээрэ тодхогдоhон научна аппаратура hаадгүй hайнаар хүдэлөө.

Советскэ Союзай газар дайда дээрэ байдаг хэмжэн тодорхойлолгын пунктнуудhaa, тэрэшэлэн СССР-эй Наукануудай академиин научно-шэнжэлгын суднануудhaa бүридэдэг газар дээрэхи командно-хэмжэн тодорхойлхо комплексын түхеэрэлгэ хэрэгсэлнүүдээр онгосын ниидэлгэ бата найдамтайгаар хангагдаа. Ниидэлгын үедэ абтаhан мэдээнүүд шэнжэлэгдэжэ байна.

ШИИДХЭХЫ ЖЭЛЭЙ ҺҮҮЛШЫН ҮДЭРНҮҮД

Валентина Григорьевна Качанова Шэнэ-Бэрээнэй заhабариин заводто олон жэл ажаллана. Мүнөө штамповщицагой гурбадахи разрядтай болонхой. Халаднайнгаа даабари 10—15 процентээр үлүүлэн дүүргэжэ, продукциингаа 95,5 процентыень эрхим сэгнэлтэтэйгээр техническэ хиналтын таhагта тушаажа байдаг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: бэрхэ штамповщица В. Г. Качанова.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

СОЦИАЛИС УЯЛГАНУУД ДҮҮРГЭГДЭНЭ

«Прибайкалец» колхозой hаалишан бүхэн абаhан социалис уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэхын тула үнгэрэгшэ үедэ габшагай бэрхээр ажаллаа. Даажа байhан ажалдаа эзэн ёhoop хандажа, урдаа табиhан зорилгоёо сүм дүүргэжэ шадабал, ажахы гүрэндэ hү худалдаха түсэбөө болзорhoo урид дүүргэжэ шадаха байна бшуу. Мүнөө үедэ олон hаалишад болон бүхэли коллективүүд социалис уялгануудаа болзорhoo урид дүүргэhэнээ мэдүүлнэ.

Үбэлэйшье hарануудта ехэ hү haaxa тухай аймаг соогоо үүсхэл гаргаhан Ангирай hүнэй фермын коллектив даабаряа болзорhoo урид дүүргэбэ. Энэ ажалша бэрхэ коллектив байгша ондо үнеэн бүриhөө дунда зэргээр 2150 килограмм hү haaxap хараалhан байбал, декабриин 10-даар үнеэн бүриhөө 2228 килограмм абажа, мүнөө тэдэнэр ерэхэ жэлэй түсэбөөр ажаллажа байнхай. Харин хүршэ Турунтаевска фермын hаалишад абаhан түсэбөө hapaap уридшалан дүүргээ. Эндэ хүдэлдэг түрүү hаалишад А. А. Голубева, М. К. Мирасова, А. П. Ландаридзе болон бусадай ажалынь урагшатай hайн.

«Прибайкалец» колхозой түрүү hаалишан А. А. Голубева үбэлэйшье hapaнуудта ехэ hү hаажа болоно гэжэ хамта хүдэлдэг нүхэдтөө гэршэлнэ. Бэрхэ hаалишан харууhалжа байhан үнеэдhээ сүүдхын турша 140—150 килограмм hү hаана. Энэ нүхэрнай зарим үнеэдhээ үдэрэй турша 20—18 килограмм hү hаана. Голубева жэлэй турша 48 мянган килограмм hү haaxa түсэбтэй байбал, хараалhанаа 2.345 килограммаар үлүүлээ.

Мүнөө үедэ тус ажахыда үнеэд тугаллажа эхилбэ. Һая тугаллаhан үнеэдые зүбөөр эдеэлүүлэн hаажа, hү hаалияа бүри дээшэлүүлхэ зорилго тэдэнэр урдаа табинхай. Һаамхай үнеэдтэ үдэрэй турша 3 килограмм hайхан үбhэн, 1 килограмм талха таряанай зүйл, 10 килограмм силос, 7—9 килограмм зелёнко, сагаан hoлоомон үгтэнэ. Мүн hаагдаhан hүнэй 1 литр бүридэ 500 грамм талха таряанай зүйл нэмэгдэнэ.

Үнеэдээ зүбөөр эдеэлүүлжэ, сүүдхын турша 15 литр hү абаhан hаалишанда hарын дүнгөөр үнэтэ бэлэг барюулагдахаар хараалагдана.

К. МОЛЧАНОВ.
Прибайкалиин аймаг.

ХЭТЫН ХАНИ БАРИСААН, АХА ДҮҮГЭЙ ХОЛБООН

Туркмениин ССР-эй туг дээрэ— Арадуудай хани барисаанай орден

АШХАБАД. (ТАСС). Туркмениин газар дээрэ баярай ехэ hайндэр боложо байна. Республикын шагнагдаhан Ленинэй ордентой зэргэлээд, Арадуудай хани барисаанай орден яларба.

Туркменистанай КП-гэй ЦК-гай гэшүүд болон гэшүүндэ кандидадууд, СССР-эй Верховно Советэй, Туркменистанай ССР-эй Верховно Советэй депутадууд, партийна, Советүүдэй ба ниитын эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд, промышленностиин ба хүдөө ажахын түрүүшүүл, эрдэм болон соёлой ажал ябуулагшад, Совет Армиин сэрэгшэд, олон тоото айлшад Туркменистанай Компартиин Центральна Комитедэй, республикын Верховно Советэй баярай хамтын суглаанда ерэбэ.

Баярай суглаае Туркмениин ССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ **А. М. Клыщев** нээгээ.

Баярай суглаанда хабаадагшад КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежнев түрүүтэй КПСС-эй ЦК-гай Политбюрое хүндэтэ президиумдэ ехэ дэбжэлтэтэйгээр hунгаба.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, ВЦСПС-эй Түрүүлэгшэ **А. Н. Шелепиндэ** үгэ үгтөө.

Туркмениин ССР-тэ Эхэ ороной үндэр дээдэ шагнал хайра — Арадуудай хани барисаанай орден барюулхэ хүндэтэй хэрэгые Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитет, СССР-эй Верховно Советэй Президиум, СССР-эй Министрнүүдэй Совет намда даалгаhан байна, — гэжэ А. Н. Шелепин хэлэбэ.

Энэ шагнал хадаа Туркменистанай Коммунис партиин, эндэхи алдарта хүдэлмэришэн ангиин, колхозно таряашадай, интеллигенциин, Советүүдэй, профсоюзна ба комсомолой эмхинүүдэй, коммунистнууд болон партийнабэшэ хүнүүдэй, эрэшүүл ба эхэнэрнүүдэй, залуушуулай, ажалай ба дайнай ветерануудай, туркмен арадай бүхы үетэнэй — революционно шэн зоригоороо, үнэн сэхэ ажалаараа манай ороной бүхы ажалшадтай хамта Советскэ Союзые, социалис Туркмениие эмхидхэн байгуулагшадай, байгуулжа байгшадай аша габьяае Советскэ Союзай Коммунис парти, Советскэ правительство, манай ороной бүхы арадууд нэгэ hаналтайгаар мэдэрнэ, үндэрөөр сэгнэнэ гэhэн удхатай.

А. Н. Шелепин баярай суглаанда хабаадагшадые, тэдэнээр дамжуулан — Туркмениин ССР-эй бүхы ажалшадые, Арадуудай хани барисаанай орденоор шагнагдаhантайнь дашарамдуулан, КПСС-эй Центральна Комитедэй үмэнэhөө, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй, СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй, СССР-эй Министрнүүдэй Советэй үмэнэhөө халуунаар амаршалба.

Совет засагай жэлнүүдтэ экономико, соёл культура хүгжөөхэ талаар Туркмениин ССР-эй туйлаhан ехэ амжалтанууд тухайда А. Н. Шелепин саашадаа дэлгэрэнгыгээр тогтон хэлэбэ. Танай республикын гайхамшагта амжалтанууд гансал танда хабаатай бэшэ гээд оратор хэлээ. Нүхэдүүд, бодоодшье үзыт: түүхэтэ богонихон болзор соо 15 республика бултадаа ажабайдалай бүхы hалбаринуудта адли тэгшэ байдалтай болоод, саашадаа хурдан түргөөр хүгжэжэ байна. Иимэ ушар дэлхэйн түүхэдэ байгаагүй, мүнөөнэй социалис бэшэ оронуудта иимэ юумэн байхашьегүй.

1973 оной дүнгүүдые согсолходоо, энэ манай дотоодын ба уласхоорондын байдалда ехэ, шухала ушар хэрэгүүдээр баян жэл болоhон байна гэжэ тэрэ тэмдэглээ. 1973 он түсэбтэ юhэдэхи табан жэлэй даабаринуудые дүүргэхын түлөө тэмсэлдэ, уласхоорондын байдалда үндэhэн хубилалтануудые хангахын түлөө партиин тэмсэлдэ хоёр дабхар гурбадахи, шиидхэхы жэл болоhон байна гээд хэлэжэ болоно. Коммунис партиин табиhан зорилго бүрин дүүргэгдээ: түсэбтэ табан жэлэй гурбадахи жэл үнэхөөрөөшье тэрэнэй шиидхэхы жэл — ёhотойл габшагай ажалай жэл болоhон байна. Совет хүнүүдэй зоригжуулхы, шэн габьяата ажал, партийна, совет, профсоюзай, комсомолой эмхинүүдэй эмхидхэлэй асари ехэ хүдэлмэри социалис үйлэдбэриин хүгжэлтэ дэбжэлтые нилээд хурдадхан түргэдхэhэн, арадай байдал hайжаруулhан, табан жэлэй түсэбые бүхы дээрэнь амжалтатайгаар бэелүүлхэ таарамжатай эрхэ нүхэсэл бии болгоhон байна. Энэмнай ехэ илалта гээшэ. Энэ талаар ехэ хубитаяа оруулhандаа, туhа нэмэри хэhэндээ Туркмениин ажалшад омогорхожо шадахал.

Түсэбтэ табан жэлэй гурбадахи жэлдэ республикын ехэ амжалта илалтануудые туйлаhан тухайнь А. Н. Шелепин хэлэхэдээ, эдэ бүгэдэ Туркмениин ССР-эй хүдэлмэришэн ангиин, колхозно таряашадай, интеллигенциин эршэтэ ажалаар, баатаршалгата хүсэлэл оролдолгоор туйлагдаа гээд тэмдэглээ.

Республикын арадай ажахые хүгжөөлгэдэ ушаржа байhан хэдэ хэдэн дутуу дундануудта оратор тогтоходоо, республикын ажалшад эдэ бүгэдые анхаралдаа абажа, усадхан зайсуулхаар эрид шиидэнхэй гэжэ мэдүүлбэ.

Шэнэ жэлэй, 1974 оной зорилгонууд тухайда нүхэр А. Н. Шелепин саашадаа тогтоhон байна. КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүд, КПСС-эй ЦК-гай декабриин (1973 он) Пленумэй тогтоол соо, энэ Пленум дээрэ нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэhэн удха түгэлдэр, холын хараатай үгэ дотор, СССР-эй Верховно Советэй сесси дээрэ баталагдаhан 1974 ондо СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй түсэб дотор эдэ зорилгонууд табигданхай. Дотоодын ба гадаадын политикын hалбарида партиин XXIV съездын шиидхэбэринүүдые, нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэhэн үгэ соохи тобшолол дурадхалнуудые бодото дээрэнь бэелүүлхэ талаар КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой ажал ябуулгые КПСС-эй ЦК-гай Пленум бүрин hайшаагаа. Нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэhэн үгэ дотор заагдаhан коммунис байгуулалтын мүнөөнэй ба ерээдүйн гол шухала зорилгонууд Туркмениин республикада сэхэ хабаатай байна гэжэ А. Н. Шелепин тэмдэглэбэ.

Байгша оние амжалтатайгаар түгэсхэжэ, түсэбтэ табан жэлэй дүрбэдэхи жэлэй даабариие бодото дээрэнь бэелүүлхын түлөө совет арад мүнөө бүхы hанал бодолоо, зохёохы дундаршагүй хүсэ шадалаа элсүүлжэ байна. Тэрэниие дүүргэлгэ түсэбтэ табан жэлые бүхы дээрэнь амжалтатайгаар түгэсхэлгэдэ, ороной экономическа хүсэ шадал саашадань бэхижүүлгэдэ, совет арадай байдал hайжаруулгада, уласхоорондын оршом соо манай гүрэнэй нэрэ хүндые дээшэлүүлгэдэ горитой удха шанартай юм. КПСС-эй ЦК-гай декабриин (1973 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдээр хүтэлбэрилэгдэн, 1974 оной түсэбүүдые үлүүлэн дүүргэхын түлөө социалис мүрысөөндэ совет ажалшад эдэбхитэйгээр хабаадан, тэрэниие бэелүүлхын түлөө тэмсэлдэ бүхы хүсэ шадалаа, эрдэм мэргэжэлээ элсүүлхэ байhаниинь дамжаггүй.

СССР-эй уласхоорондын байдалай асуудалнууд тухай, партиин XXIV съездын табиhан эб найрамдалта программа бэелүүлхэ талаар партиин, Совет правительствын гадаадын политическэ ажал ябуулгын гайхамшагта амжалтанууд тухайда А. Н. Шелепин саашадаа дэлгэрэнгыгээр тогтон хэлээ. Эдэ амжалта туйлалтануудта КПСС-эй ЦК, тэрэнэй Политбюро, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежнев өөрэ шиидхэхы үүргэ дүүргэhэн байна гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ.

Коммунизм байгуулгада, уласхоорондын политикын hалбарида Советскэ Союзай туйлаhан элитэ ехэ бүхы амжалтанууд — манай алдарта, хүсэн түгэс, бэлигтэй бэрхэ, ажалша бүхэриг 250 миллион хүнhөө бүридэhэн совет арадай шэн габьяата ажалай үрэ дүн мүн, бүхы совет хүнүүдэй, түрүү үзэлтэй бүхы хүн түрэлтэнэй хизаарлашагүй этигэл найдабарида хүртэhэн манай ленинскэ партиин, тэрэнэй Центральна Комитедэй ёhотойл ленинскэ политикын, хүтэлбэрилхы ажал ябуулгын үрэ дүн мүн гээд оратор үгынгөө түгэсхэлдэ хэлэhэн байна.

Туркмениин ССР-ые Арадуудай хани барисаанай орденоор шагнаха тухай СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Указые А. Н. Шелепин уншаба. Баярай суглаанда хабаадагшадай нэрьемэ альга ташалга доро тэрэ энэ орден республикын тугта хадхаад, үндэр хайра шагналда хүртэhэнтэйнь дашарамдуулан, Туркмениин ажалшадые үнэн зүрхэнhөө үшөө дахин амаршалба.

Туркменистанай КП-гэй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь **М. Г. Гапуров** харюугай үгэ хэлэбэ.

Туркмениин ССР-эй хүгжэн hалбаралгада ехэ туhа хүргэhэнэйнь, халуун анхарал оролдолго хандуулhанайнь түлөө оратор Туркменистанай Коммунис партиин Центральна Комитедэй, Туркмениин ССР-эй Верховно Советэй, республикын правительствын үмэнэhөө, республикын бүхы ажалшадай үмэнэhөө КПСС-эй ленинскэ Центральна Комитедтэ, СССР-эй Верховно Советэй Президиумдэ, Совет правительствада, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневтэ гүнзэгы сэдьхэлhээ баяр баясхалан хүргэбэ.

Совет Социалис Республикануудай Союз манай агууехэ Эхэ ороной арадуудай халуун хани барисаанай, аха дүүгэй холбоосной hүүлдэ тэмдэг болоо гээд оратор саашадаа хэлээ.

Манай партиин XXIV съезд дээрэ хараалагдаhан коммунис байгуулалтын асари ехэ программа бодото дээрэнь бэелүүлгэдэ туhа хүргэхын тула Туркмениин партийна организаци, хүдэлмэришэд, колхознигууд, интеллигенци бүхы хүсэ шадалаа элсүүлэн үгэхэ юм гэжэ М. Г. Гапуров Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитедые, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневые найдуулба.

«Туркменцентрострой» трестын бригадир **Н. А. Васькова**, Тахтинска районой Куйбышевай нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ Социалис Ажалай Герой **Х. Мурадов**, Туркмениин гүрэнэй университедэй ректор **С. Н. Мурадов**, Туркменистанай ЛКСМ-эй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь **А. Дурдыев** суглаан дээрэ үгэ хэлэхэдээ, Коммунис партида, Совет гүрэндэ үнэн зүрхэнэй баяр баясхалан хүргээ.

НҮХЭР А. Н. ШЕЛЕПИН ТУРКМЕНИДЭ

АШХАБАД. (ТАСС). КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, ВЦСПС-эй Түрүүлэгшэ А. Н. Шелепин Туркмениин барилгын индустриин гол предприятинуудай нэгэндэ — Ашхабадтахи Ленинэй нэрэмжэтэ шэлэй заводто декабриин 25-да ошожо, ажалай, ажаhуудалай ба амаралтын эрхэ байдалнуудтайнь, үйлэдбэрее хүгжөөлгын асуудалнуудтай, социалис мүрысөөнэй ябасатай танилсаа.

Туркменистанай Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь М. Г. Гафуров, республикын Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ О. Н. Оразмухамедов, Туркменистанай КП-гэй ЦК-гай секретарь В. Н. Риков гэгшэд А. Н. Шелепинтэй хамта ябалсаа.

РАЙОННО ПАРТИЙНА КОНФЕРЕНЦИ

ДУТАГДАЛҺАА—ҺУРГААЛ, ТЭМСЭЛҺЭЭ—ЗОРИГЖОЛ

Гурбан жэлэй саада тэз Баргажанай аймагһаа таһаржа, Хурамхаанай аймаг бии болоо һэн. Тиимэһээ түрүүшын үедэ эмхидхэлэй, мүн ажахыгаа эрхилхэ талааршье нилээд ехэ бэрхэшээл энэ аймагта ушарһан байгаа. Зүгөөр энэнь саашадаа ургалтын, хүгжэлтын бэрхэшээл һэн. Партиин райком, аймагай коммунистнууд энэ бэрхэшээлые дабажа, гүрэнэй түсэб болон уялгануудые дүүргэхэ хэрэгтэ аймагайнгаа ажалшадые элсүүлхэ дайшалхы зорилго дүүргэжэ шадаа.

Үнгэрһэн гурбан жэлэй туршада ажахын һалбари бүхэнөөр эли бодо үрэ дүнгүүд туйлагдаа гэбэл: 1970 ондо промышленна предприятинууд 2.820 мянган түхэригэй продукци худалдаһан байбал, 1973 ондо 4.630 мянган түхэригэй продукци худалдаа. 1970 онойхиһоо 3.037 центнер мяха, 12.698 центнер һү, 394 центнер нооһо ехээр колхоз, совхозууд гүрэндөө худалдаа. Ороохо таряа абалгаяа 3 дахин ехэ болгожо, мүнөө жэл 212 мянган центнер таряа суглуулаа. Гурбан жэлэй туршада 14 миллион түхэригэй капитальна барилга хэгдэжэ, үйлэдбэриин хүсэнүүд ашаглалгада ороо, гэр байра, культурно-ажаһуудалай барилганууд олоор бодхоогдоо. Хүн зониие эд бараагаар хангалга һайжараа, ажаһуудалайнь бусад эрилтэнүүд улам хүсэд дүүрэнээр дүүргэгдэдэг болоо.

Эдэ бүхы тоо, баримтанууд эндэ һаяхан үнгэрһэн партийна конференци дээрэ дурдагдаа. Элидхэлшэ партиин райкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр **Дагбаев К. Д.**, үгэ хэлэһэн делегадууд КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ талаар районой партийна организациин хэһэн хүдэлмэриин дүнгүүдые согсолжо, ажалайнгаа һайн, муу талыень шэнжэлээд, саашадаа бэелүүлхэ зорилгонуудаа тодорхойлоо.

Харюусалгатай, бэрхэшээл ехэтэй даабари — коммунистнуудта, холын хараатайгаар хүдэлхэ, ушарһан бэрхэшээлнүүдые зоригтойгоор дабаха, партийна ажалда жэжэ асуудал байха ёһогүй — конференциин делегадуудай хэлэһэн үгын гол удхань иимэл байгаа.

Экономико—партийна хэрэг. Дээрэ хэлэгдэһэн амжалта — аймагай партийна организациин, партиин райкомой хэһэн ажалай гэршэ. Партийна хүдэлмэри кадрнуудые хүмүүжүүлгэһээ эхилдэг. Энэ асуудал конференциин гол анхаралда байгаа. Үнгэрһэн гурбан жэлэй туршада партиин райком, партийна организацинууд хүтэлбэрилхы олон хүдэлмэришэдые хүмүүжүүлэн дэбжүүлээ, хуушанай хүдэлмэришэдые ажалай шэнэ, түрүү дүршэлөөр баяжуулаа, ажалай мастернуудые бэлэдхээ. Тиигэжэ алдар сууда гараһан, орден, медальнуудта хүртэһэн ажалай түрүүшүүл эндэ олон болоо. Тэдэниие коммунистнууд толгойлно.

СССР-эй Верховно Совэдэй депутат Ленинэй орденто Ц. А. Бадмаевагай нэрэ конференци дээрэ олон дахин дурдагдаа. Тэрэ хонидой отара дааха зуураа, мүнөө хэдэн жэл удаагуур 120 гаран хурьга 100 эхэ хонин бүриһөө абадаг болоо, харин энэ жэлдэ 131 хурьга абаа. Өөрынгөө дүршэлдэ тэрэ олон хүниие һургаа, Гаргынгаашье, мүн хүршэ бусад совхозуудай залуушуулай дунда хүмүүжүүлгын ехэ хүдэлмэри ябуулдаг, ажахыгаа хүгжөөхэ али олон асуудалнуудые шиидхэлсэжэ, партийна организацидаа саг үргэлжын туһаламжа хүргэжэ байдаг юм. Мүнөө аймагай хонишодой 17 коллектив «зуу танай» тоодо оронхой. Энээндэ коммунист Бадмаевагай хубита ехэ.

Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой механизатор К. Е. Галсанов аймаг соогоо суута гаранхай. Тракторно-таряан ажалай бригадые ударидана. Ажалайнь үрэ дүн — гектарай 22 центнер шэниинсэ энэ жэл хуряагаа — аймаг соогоо эгээн ехэ ургаса абаа. Газараа һайнаар элдэдэг, наг шэбхэ болон минеральна үтэгжүүлгэ зүбөөр хэрэглэдэг байхаһаа гадна, таряашалай ажалай оншые олоһон хүн. Үшөө тиихэдэ шадамар, бодомжотой, үгэеэ хүнүүдтэ дуулгуулжа шададаг хүтэлбэрилэгшэ гэжэ шалгардаг юм. Тиихэдэ Хурамхаанай совхозой агроном Ц. А. Нечкина, Гааргын совхозой отделениие эрхилэгшэ Д. Г. Аюшеев, Аргатын совхозой отделениин эрхилэгшэ Б. З. Аюшеев болон бусад олон түрүүшүүлэй, коммунистнуудай нэрэ обогууд эндэ рээ аймагай партийна организаци дурдагдаа. Иимэ хүнүүдээ омогорхохо ёһоороо омогорхоно. Иимэ хүнүүдые хүмүүжүүлжэ, харюусалгатай ажалда табижа байха гээшэ холын хараатай хэрэг мүн.

Зүгөөр энэ талаар ехэ дутагдалай байһан тухай элидхэлшэ, делегадууд нүхэд **В. Д. Цыренов, Ю. С. Серебренников, В. Г. Кирюхин** тэмдэглээ. Фермэнүүд болон отарануудые даагшад, отделенинүүдые эрхилэгшэд колхоз, совхозуудай үйлэдбэриие сэхэ хүтэлбэрилдэг түшаалта нюурнууд мүн. Партиин райком, партийна организацинууд тэдээн тушаа саг үргэлжын анхарал хандуулжа байха, хүтэлбэриин онол аргада һургаха, политическэ, үзэл сурталай талаар хатуужуулжа байха уялгатай. Теэд энэ талаар хэгдэхэ бүхы юумэн үшөөл хэгдэнэгүй. Энээнһээ боложо, кадрнууд олоор һэлгэгдэнэ. Жэшээнь Дэрээнэй совхоздо гурбан жэлэй туршада 4 бригадир, 3 агроном һэлгэгдээ, аймгүйсэдкомой хүдөө ажахын управленидэ мүн лэ иимэрхүү ушар тохёолдоо. Иимэ ябадалай хойшолонгынь эли ааб даа: харюусаха хүнэй үгы хада ажалшье урагшатай бэшэ байдаг гүб даа.

Тоосоото үеын туршада аймагай колхоз, совхозууд машина техникээр баяжаа, хүсэ ехэтэй болоо. 79 трактор, 55 комбайн, 50 ашаанай автомашина болон бусад техникэ олоор абаһан байна. Ехэ мүнгэ зөөри зорюулагдаа. Энээнэй ашаар ехэ барилга хэгдээ. Газараа һайнаар элдэдэг, үтэгжүүлгэ ехээр хэрэглэдэг болоо, зарим фермэнүүдэй хүндэ ажал оньһожоруулагдана, сабшалан, бэлшээри һайжаруулагдана, шэнэ газар хахалагдажа, хатаагдажа, ашаглалгада оруулагдана.

Зүгөөр делегадууд **Ц. А. Бадмаева, К. Е. Галсанов, Ц. Б. Батуев, В. А. Петелин** энэ хэрэгэй дутагдалнууд тухай онсолон тогтоо. Шэнэ газар ашаглажа, эдлэлдэ оруулха ехэ арга боломжо эндэ үшөөл удаанаар хэрэглэгдэнэ. Гурбан жэлэй туршада 2.380 гектар газар хатаагдаһан, һайжаруулагдаһан, 1.581 гектар газар дээрэ культур-техническэ хүдэлмэри хэгдэһэн, 254 га бэлшээри һайжаруулагдаһан байна. Энэ хүдэлмэриие делегадууд үшөөл бага гэжэ тоолоно. «Бурятцелинстрой», «Бурводстрой», «Сельхозмонтаж трестнүүдэй, «Сельхозтехникын» нэгэдэлэй эндэхи ПМК-нууд хүсэ ехэтэй эмхинүүд мүн. Тэдэнэр үйлэдбэриин, гэр байрын үшөөл ехэ барилга хэжэ шадаха байгаа. Теэд партиин райкомой, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй зүгһөө һула эрилтын табигдадаг, мүн барилгын эдэ организацинуудай хүтэлбэрилэгшэдэй зүгһөө даалгагдаһан уялгадаа халирхайгаар хандадаг байһанай шалтагаанаар ехэ юумэн хэгдээгүй үлөө, хэгдэһэн олон барилгануудай шанар муу.

Тиимэһээ даалгагдаһан ажалдаа харюусалгатайгаар хандаха, хүдөө жахын эрилтые гүрэнэй удха шанартай хэрэг дээрэ тооложо, түсэб даабариин дүүргэлтын түлөө, илангаяа барилгын шанарай түлөө эрилтэ шангадхаха гээшэ партийна организациин хүдэлмэридэ онсо һуури эзэлхэ ёһотой. Энэ ушар хүгжэлтын бэрхэшээлнүүдые дабажа байһан аймагта бүришье ехэ удха шанартай. Юуб гэхэдэ, эндэхи олон фермэнүүдэй хүшэр хүндэ ажал оньһожоруулагданагүй, холын малшад гэр байраар муу, мүн сабшалан, бэлшээри һайжаруулха, газар таряалангаа үргэдхэхэ, ургаса дээшэлүүлхэ ехэ зорилгонуудые шиидхэхэ хэрэгтэй байна.

Партиин зэргые олошоруулха, шанарыень һайжаруулха тухай олон делегадууд хэлээ. Энэ тон зүб. Ажалай түрүүшүүлэй дундаһаа эрхимүүдыень партиин зэргэдэ абаха хэрэг хүтэлбэрилхы кадрнуудые, харюусалга ехэтэй ажалда хүдэлхэ хүнүүдые эртээнһээ бэлдэхэ гэһэн удхатай.

Аймагай хүдөө ажахын һалбарида 420 коммунист тоологдодог, тэдэнэй хахадһаа ехэнхинь сэхэ үйлэдбэри дээрэ хүдэлнэ. Гурбан жэлэй туршада аймагай партийна организаци 90 хүнөөр олошороо. Энэ ехэ хүсэн. Энэ хүсэндэ түшэглэхэ, зүбөөр хүтэлбэрилхэ ябадал парткомуудай, партиин райкомой шухала зорилго.

Мүнөө боложо байһан партийна документнүүдые һэлгэлгэ аймагай партийна организациин зэргын шанар һайжаруулжа, коммунистнуудай түрүү үүргые дээшэлүүлгэдэ ехэ түлхисэ болонхой.

Конференциин анхаралда үшөө нэгэ шухала асуудал табигдаа. Эндэ олон механизаторнууд дуталдана. Техникые 2 халаанда хүдэлгэхын тула 117 тракторист, комбайнер дуталдана. Тиихэдэ эндэхи ажахынуудта хүдэлхэеэ ерэһэн олон хүн үни удаан тогтоногүй, һөөргөө бусаха баатай болоно. Мүн нютагай зарим залуушуул город тээшэ тэгүүлхэ һанаатай байдаг.

Гансахан жэшээ. Дэрээнэй совхоздо ерэһэн 41 хүдэлмэришэдэй 34-ниинь һөөргөө бусаа. Энэ жэлдэ дунда һургуули 283 хүн дүүргээ, тэдэнэй 94-нь дээдэ болон дунда тусхай һургуулинуудта ороо. Үлэһэн 190 шахуу хүн мүнөө хаанашье байһаниинь мэдэгдэнэгүй, теэд эдэниие ажалда хабаадуулха арга боломжо бии гээшэ. Гансал һанаагаа табиха, оролдохо хэрэгтэй. Энэ ушарай шалтагаан — гэр байрагүй, соёл культурын талаар хангалга муу, тиигээдшье залуушуулай дунда зохихо хүмүүжүүлгын, ойлгууламжын хүдэлмэри һулаар ябуулагдана. Энээн тушаа делегадууд **В. Ц. Цыренов, В. Хорганов, З. Сажинов** шүүмжэлэл хээ.

Аймагай экономикые хүтэлбэрилхэ хэрэгтэ аймагай Совет, сомоной Соведүүд, тэдэнэй гүйсэдкомууд, хүдөө ажахын управлени сэхэ хабаадаха уялгатай. Гэхэ зуура, делегадууд **Б. Д. Дампилон, Х. Хуриганов, Ц. Б. Батуев** болон бусадай хэлэһэнэй ёһоор, эдэ эмхинүүд хүдөө ажахын үйлэдбэриие үшөөл халирхайгаар хүтэлбэрилнэ, шэнжэлнэ, олон шухала асуудалнуудые зүбөөр, хурсаар табинагүй, өөрэдынгөө хүсөөр шиидхэжэ болохо асуудалнуудта маргангяар хандана.

Олониитын эмхинүүдые ажал хүдэлмэриингөө түшэг тулгуурн болгожо, тэдэнээр дамжуулан, хүтэлбэриингөө нүлөөе дээшэлүүлхэ, бүри ашаг үрэ ехэтэй болгохо зорилго партиин райкомой урда табигдаа.

— 1973 он — манай аймагта, үнэхөөрөө, шиидхэхы жэл болоо, — гэжэ олон делегадууд, мүн элидхэлшэ тэмдэглээ. Эндэ дэлгэрһэн социалис мүрысөөн ехэ үүргэ дүүргээ. Ажал урагшатайгаар ябадаг болоо, ажалшадай эдэбхи үүсхэл хүгжөө, эрмэлзэлынь, харюусалгань ехэ болоо, хүнүүд ажалай түрүү дүршэлөөр баяжаа, холын хараатайгаар хүдэлдэг болоо. Энээниие иимэ баримта батална. Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ илажа гараһанайнгаа түлөө аймагай 25 хүн СССР-эй орден, медальнуудта, 95 хүн — 1973 оной социалис мүрысөөндэ илаһанай тэмдэгтэ, 7 хүн — ВДНХ-гай алтан, мүнгэн ба бронзо медальнуудта хүртөө. Колхоз, совхозуудай малшадай, механизаторнуудай 37 коллектив республикын социалис мүрысөөндэ, 105 хүн — аймагай социалис мүрысөөндэ илаһан дээрэ тоологдоо.

Үгэ хэлэһэн нүхэр **Р. Г. Садыков, И. И. Рябчиков, Х. Бадмаев** болон бусад социалис мүрысөөнэй үүргэ тухай тэмдэглэхэ зуураа, ажалша бүхэнэй хубиингаа уялга абаха, олон зониие мүрысөөндэ хабаадуулха хэрэгтэ анхаралаа хандуулаа. Жэшээнь, зарим түрүүшүүлэй эрхим үрэ дүнгүүдэй түлөө мүрысөө эмхидхэхэдэ, арга боломжынгоо талаар тиимэ дүнгүүдые туйлажа шадахагүй байжа, олон ажалшад мүрысөөндэ хабаадаха дурагүй гү, али ёһын тэдыдэ ехэ уялга абажархидаг байна. Энэ хадаа мүрысөө эмхидхэлгэдэ ёһо тэдысэ хандаһан ябадал мүн. Ушар юуб гэхэдэ, нэгэ ажахыншье, жэшээнь, бүхы малшад тон адли арга боломжотой байдаггүй ха юм. Али нэгэн юумээр — малай тамир, үүлтэр гү, али ажалай шадабариин, дүршэлэй талаар — хоорондоо илгаатайл байдаг. Энэ ушарые хараадаа абажа, арга боломжынгоо зэргээр уялга абаха хэрэг олониитые мүрысөөндэ хабаадуулха арга мүн. Тиихэдээ багаар, доогуур уялга абаха гэгдэнэ бэшэ, харин арга боломжоёо хүсэдөөр хэрэглэхэ, түсэб, даабаринуудаа заатагүй дүүргэхэ хэрэг хангагдаха зэргэтэй.

Аймагай экономико хүгжөөлгэдэ хүн зониие коммунис ёһоор хүмүүжүүлгэ, үзэл сурталай хүдэлмэри шухала һуури эзэлээ. Энэ хэрэгтэ партийна, комсомолой һуралсал, экономическэ болон мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ һургуулинууд, лекци, элидхэлнүүд зорюулагдажа байгаа. Һонирхолтой зүйл гэхэдэ, олон промышленна предприятинууд, колхоз, совхозуудта политическэ, экономическа һуралсалай пропагандистнуудаар ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд хүдэлнэ.

Арадай университедүүд, уран һайханай бүлэгүүд, клубууд, фермэнүүдтэхи культбазанууд ойлгууламжын, хүмүүжүүлгын ехэ хүдэлмэри ябуулна. Дэрээнэй совхоздо малшадые комплексноор хангалга эмхидхэгдээд, малшадай зүгһөө ехэ һайшаалда хүртэнхэй, Гааргын совхоздо байгуулагдаһан экономическа һуралсалай һургуулида олон хүн хабаадажа, ехэ туһатай хэрэг бүтээгдэнэ.

Тиибэ лабашье үзэл сурталай хүдэлмэриин дэлисые үшөөл үргэдүүлжэ, хурса, нүлөө ехэтэй болгохо эрилтэ табигдана. Делегадууд **З. Б. Сажинов, Б. С. Батожапов, Ц. Д. Гармаев** үгэ хэлэхэдээ, хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие үдэр бүри хүтэлбэрилхэһөө гадна, материальна талаар хүсэд хангаха тухай дурдаа. Зарим нютагуудта олон ушарта клубууд хаалтатай байдаг, радиогой, хүдэлхэгүй, худалдаа наймаанай муугаар эмхидхэгдэһэн, саг соогоо почтын ошохогүй ушар үзэгдэнэ. Эдэ бүгэдэндэ нютагай Соведүүд, партийна организацинууд, ажахынууд анхаралаа һуладуулхагүй, харин ажалшадай оюун ухаанай эрилтые хүсэдөөр хангаха тушаа оролдохо, бүхы арга боломжонуудаа элсүүлхэ уялгатай.

Конференци дээрэ аймагай экономико, хүн зоной соёл культурые саашаданъ хүгжөөхэ талаар шиидхэгдээгүй томо асуудалнууд табигдаа, тэдэниие шиидхэхэдоторой арга боломжонууд элирүүлэгдээ. Мүн республикын зохихо захиргаануудай шиидхэхэ асуудалнууд хэлэгдээ, һанамжа, дурадхалнууд ороо. Хэлсэһэн бүхы асуудалнуудаар дэлгэрэнгы тогтоол абтаа. Дутагдалһаа — һургаал, тэмсэлһээ — зоригжол абажа, юһэдэхи табан жэлэй түсэбые дүүр гэхэ, үлүүлэн дүүргэхын түлөө 1974 онииε мүн лэ габшагай жэл болгохо гэһэн уряа дэлгэрээ.

Конференциин хүдэлмэридэ Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо нүхэр **В. А. Сахьянов** хабаадажа, үгэ хэлээ.

Шэнээр һунгагдаһан райкомой эмхидхэлэй пленум боложо, партиин райкомой нэгэдэхи секретаряар нүхэр **К. Д. Дагбаев**, секретарьнуудаар нүхэд **М. Д. Измалков, К. П. Бадмаев** һунгагдаа.

М. НИМАЕВ.

Электро-гагнууршан Петр Изотович Манзаров даалһан ажалдаа харюусалга ехэтэйгээр хандажа, эдэбхи үүсхэлтэйгээр хүдэлдэг. Халаан бүриингөө даабари 25—30 процентээр үлүүлэн дүүргэжэ, бүхы продукцияа эрхим шанартайгаар бүтээдэг. П. И. Манзаров Шэнэ-Бэрээнэй заһабарилгын заводой эрхим гагнууршадай нэгэниинь мүн болоно.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (зүүн гарһаа): электро-гагнууршан П. И. Манзаров халаанай мастер Ф. С. Трофимовтай хөөрэлдэжэ байна.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

ТАБАН МИЛЛИОНООР ҮЛҮҮЛХЭНЬ

Бага гаргашатайгаар ехэ продукци үйлэдбэрилхэ гэһэн хүсэл эрмэлзэлтэйгээр Улаан-Үдын нооһо сэбэрлэн угаадаг фабрикын хүдэлмэришэд хүдэлнэ. Халаан бүриингөө даабари үлүүлэн дүүргэхын тула олохон хүдэлмэришэд хаба шадал гаргана. Иимэ эдэбхи үүсхэлтэйгээр ажаллажа байһан фабрикын коллектив юһэдэхи табан жэлэй гурбадахи шиидхэхы жэлэй даабари бүри декабриин 3-да дүүргээд, үшөө 5 миллион түхэригэй продукци худалдахаар зорилго табиба.

Екатерина Ивановна Беломестновагай даадаг нооһо сэбэрлэн илгадаг цехэй коллектив социалис мүрысөөндэ диилэжэ ябана. Энэ түрүү коллектив жэлэй эхинһээ дамжуулгын Улаан туг алдангүй абажа ябана. Иимэ габшагай хүдэлмэришэд урдадаа табигдаһан ямаршье зорилгонуудые бэелүүлжэ шадахал.

В. МАЛЫШЕВА,
Улаан-Үдын нооһо сэбэрлэдэг фабрикын түсэблэлгын таһагай начальник.

Комсомолой ажабайдал

ЗЭДЫН ЗАЛУУШУУЛАЙ АЖАЛ ХЭРЭГҮҮД

Зэдын аймагай залуушуул юһэдэхи табан жэлэй шиидхэхы удха шанартай гурбадахи жэлые ажалай үндэр амжалтануудаар түгэс хэжэ байна. Эндэхи залуушуул ехэ эдэбхитэйгээр үйлэдбэриин ажал хэрэгтэ хабаадалсадаг. Аша ехэтэй үүсхэлнүүдые гаргажа, өөһэд хоорондоо мүрысэжэ, һайнаар ажаллахые хододоо оролдодог. Жэшээлхэдэ, үнгэрһэн зун «Мир» колхозой комсомолшууд болон залуушуул ниитын малда бардам хүрэхэ үбһэ тэжээл бэлэдхэе гэһэн үүсхэл гаргажа, дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялгануудые абаа һэн. Энээниинь аймагай бүхы ажахынуудай комсомолшууд халуунаар дэмжэжэ, сагай уларилай таарамжагүй байбашье, холо ойрын сабшалангууд дээрэһээ горитой үбһэ сабшажа абаһан байна. Аймагай комсомолой организаци малай тэжээлэй һайн үндэһэ һуури байгуулгада ехэ хубитаяа оруулһан байха.

Ойрын сагта адууһа малай ашаг шэмэ дээшэлүүлжэ, мал ажалай продукци бүри ехээр үйлэдбэрилхэ гэһэн партиин уряада харюу болгон, аймагай колхоз, совхозуудай комсомолой организацинууд залуу хүбүүд, басагадые бүри олоор мал ажал дээрэ хүдэлхөөр эльгээхэ гэжэ шиидэһэн байна. Борьёогойхидой үүсхэлээр 500-гаад хүбүүд, басагад малшанаар хүдэлхэеэ ошожо, хүдөө ажахын продукци абалгые дээшэлүүлгэдэ горитойхон хубитаяа оруулалсана.

Һаяхан Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой комсомолшууд болон залуушуул үбэлэй һарануудта мал ажалай продукци элбэг ехээр үйлэдбэрилжэ, түл абалгада эдэбхитэйгээр хабаадалсаха гэһэн үүсхэл гаргаба. Тус ажахын Булагай оньһожоруулагдамал фермын залуу һаалишад үбэлэй һарануудта һаамхай үнеэн бүриһөө 1400 килограмм һү һааха, залуу хонишод 100 эхэ хонин бүриһөө 90 хурьга абаха уялга абаа юм.

Ториин совхозой залуушуул хадаа малшадые соёлой талаар һайнаар хангадаг гэжэ мэдээжэ болоһоор үнинэй. Соёлой бааза шангай дэргэдэ эмхидхэгдэһэн агитбригадын гэшүүд графигайнгаа ёһоор малшадта ходо айлшалжа байдаг.

Тиихэдэ залуушуулай дунда һайн ажалаараа алдаршаһан зон олон. Жэшээлхэдэ, Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой һаалишан, Берлиндэ боложо дүүрэһэн студентнэр болон залуушуулай бүхэдэлхэйн фестивальда хабаадалсагша Пэлжэт Доржиева, энэ колхозой һаалишад Татьяна Пугачева, Галина Вершинина, партиин XX съездын нэрэмжэтэ колхозой механизаторнууд Александр Каленов, Владимир Чердонов, Борьёогой совхозой хонишон Виктор Базаров, «Мир» колхозой — Александр Сосоров болон бусадые эндэ нэрлэмээр.

Малай үбэлжэлгын халуун хаһа хүрэжэ ерэнхэй. Мүн түл абалгын хүдэлмэришье дүтэлбэ. Аймагай комсомолой эхин организацинуудта хаа хаанагүй суглаанууд үнгэргэгдэжэ, залуушуулые хонишодто туһалыень эльгээхэ асуудал зүбшэгдэнэ, хурьга абалсаха залуушуул бүридхэгдэнэ. Иимэ суглаанууд «Коммунизм», Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ колхозуудта үнгэргэгдөө.

Үнгэрһэн жэлдэ «Коммунизм» колхозой комсомолой организаци 60 хүбүүд, басагадые хонишодто туһалхаар эльгээгээ һэн. Тиихэдэ Улаан-Үдын прибор бүтээлгын заводой залуу 20 хүдэлмэрилэгшэд ажахын хонишодто түл абалгадань туһалһан юм. Нютагай комсомолшуудһаа Р. Д. Гомбоев, Б. Иванов, В. Базаев, заводой хүдэлмэрилэгшэдһөө Т. Елизова, Г. Ионова, Л. Каурова гэгшэд хонишодой һайшаал магтаалдань хүрэмөөр хүдэлжэ гараһан байна. Мүн Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ колхозой комсомолшууд 50 хүбүүд, басагадые хурьгашадаар хүдэлхыень эльгээхэ гэжэ шиидэбэ. Мүнөө тус ажахын отделенинүүдтэ комсомолой суглаан боложо, хэнэй хурьгашад болохо байһаниинь элирхэйлэгдэнэ.

Мүн аймаг соо комсомол-залуушуулай коллективүүд бүри олошорно. Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой Булагай, «Коммунизм» колхозой Залаа-Үбэрэй һү һаалиин фермэнүүд комсомол-залуушуулай коллектив болгогдонхой. Эдэ гүүртэнүүд аймаг соогоо түрүү зэргэдэ ябадаг юм.

Цырма Лубсанова, Цэрэн-Дулма Базарова, Тамара Дамчеева, Екатерина Чойропова, Нэлли Дашиева, Люда Занаева гэгшэд комсомолой путёвкоор Залаа-Үбэрэй фермэдэ хүдэлхэеэ ерэһэн байна. Басагад үдэр бүри даабарияа үлүүлэн дүүргэдэг. Тус коллектив һү һааха юһэн һарын түсэб 2 процентээр үлүүлжэ, октябрь һарада 1650 килограмм һү абаха түсэбтэй аад, 21763 килограмм һү һагаа. Ноябрь һарадашье һаалишад һайн амжалтатай гараа гэжэ тэмдэглэмээр.

Гэбэшье аймагай залуушуул хаа хаана адли һайн амжалта туйлана гэхын аргагүй. Тэдэнэй хүдэлмэридэ горитой дутагдалнууд үзэгдэдэг. Мүн ажаһуудалай али бүхы хэрэгламжэ гүйсэд дүүрэнээр хангагданагүй гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Энээнтэй хамта аймагай комсомолой организацинууд хүдөөгэй һургуулинуудтай харилсаа холбоогүй байһаар. Тиимэһээ хүдөөгэй һургуулинуудта комсомолшуудай үзүүлхэ байһан туһаламжа ёһоор бэелүүлэгдэнэгүй гэжэ сэхэ хэлэе.

Комсомолой организацинуудые ударидагшадай дундаһаа «Мир» колхозой комсомолой комитедэй секретарь Владимир Очиров һайхай хөөрэхэ дуран хүрэмээр. Тэрэ комсорг болоһоор лайшье үнинэй бэшэ. Тиибэшье нютагайнгаа залуушуулай дунда хүндэтэй болонхой.

Володиин гэртээ һууха үсөөн харагдадаг. Нэгэн һаа бэл залуу хонишод, һаалишадтай хөөрэлдэжэ, забһар сулөөгүй ябаха, үгыһаа һаа, Зэлтэрын отделени шаһан, эндэхи залуушуултай «Сэнхир галханиие» гэргэжэ байха.

Үбһэ тэжээл бэлэдхэлгын үедэ Бургалтайн комсомолшуудай социалис мүрысөөнэй үүсхэл гаргаад, хамтынгаа шуун хүдэлжэ байхадань, Володя хэдэн хоногоор гэртээ ородоггүй һэн. Ажалай халуун үедэ ударидагшын хэхэ юумэн юун гэ харгадахань һэм. Үүсхэл гаргаһан залуушуул уялгаа болзорһоонь урид дүүргэжэ шадаа. Энээндэ комсомолой организациие хүтэлбэрилэгшэ горитойхон хубитаа оруулалсаһан байха. Тиибэ хүдөөгэй залуушуулай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ эрхимлэһэнэйнь түлөө «Мир» колхозой комсомолой организаци ВЛКСМ-эй ЦК-гай улаан вымпелээр шагнагдаа бэлэй.

Владимир Очиров үйлэдбэриие һайн мэдэхэ. Совет Армида алба хэхэһээ гээ урда, һүүлдэншье механизатораар хүдэлһэн. Тиимэһээ нютагайнгаа комсомолшуудай дунда ажал хэрэгээрээ алдаршанхай юм.

М. ГАЛСАНОВ,
О. КЛЕШНИН.

Улаан-Удын ТЭЦ-эй хүдэлмэришэд түрэл городойнгоо промышленна предприятинуудые электрын галаар, халуун уураар таһалгарягүй хангажа байха гэһэн эрилтэ табина. Турбинна цехэй хүдэлмэришэд ажалдаа тон харюусалгатайгаар хандана. Турбогенераторай машинист Илья Аверкович Попов техникэеэ бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглажа, электрын элшэ хүсэ ехээр үйлэдбэрилнэ. Тэдэнэр абаһан уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэнхэй.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ТЭЦ-эй эрхим машинист И. А. Попов, халаанай инженер Ц. Д. Бартановтай ажал тухайгаа зүбшэн хэлсэжэ байна.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

Колхозой Устав—хамтын ажалай хуули

ОЛЗО ДОХОД ЗҮБӨӨР ХУБААХА

Һүүлэй арбаад жэлэй туршада хүдөө ажахые саашадань хурдан түргэнөөр хүгжөөхын тула парти, правительствымнай абаһан асари ехэ хэмжээ ябуулгануудай хүсэндөө хүргэгдэһэнэй ашаар манай республикын колхоз, совхозуудай экономико улам бүри бэхижэжэ байна. Илангаяа КПСС-эй XXIII, XXIV съезднүүдэй түүхэтэ шиидхэбэриин бэелүүлэгдэһэнэй ашаар олонхи ажахынууд эдеэ хоолой зүйлнүүдые ехээр үйлэдбэрилжэ, гүрэндөө элбэгээр худалдажа, олзо доход горитой оруулна. Энээнһээ уламжалан, хүдөө ажахыда хүдэлжэ байһан хүн зоной ажабайдалшье һайжарна.

Жэшээлэн хэлэбэл, үнгэрһэн наймадахи табан жэлэй туршада республикын гансахан колхозууд бүхыдөө 226,6 миллион түхэригэй олзо доход абаа гэхэ гү, али тэрэниие колхоз бүхэндэ хубаажа үзэхэдэ, жэлдээ 650 мянган түхэриг хүртэнэ. Тиихэдэ энэ үе соо колхозууднай бүхыдөө 67,6 миллион түхэригэй сэбэр олзо оруулаа гэхэ гү, али жэл бүри ажахы бүхэн 193 мянган түхэригэй сэбэр олзо доход абаһан болоно. Жэшээнь, нёдондо бүхы 70 колхозоймнай 50-ниинь хамта юһэ һайса үлүүтэй миллион түхэригэй сэбэр ашаг олзо оруулаа.

Олзо доходоо зүбөөр хубаарилан хэрэглэжэ, ажахынгаа гол болон эрьесын фондые жэл бүри арьбадхажа, ехэдхэжэ, тэрэнэй үндэһөөр колхозой экономикые хүгжөөхэ, ниитын үйлэдбэриин ашаг үрэ үгэсые дээшэлүүлхэ ёһотой гэжэ колхозой Жэшээтэ Устав дотор заагдана.

Хэнэйшье мэдэһээр хүдөө ажахын үйлэдбэриие хурдан түргэн хүгжөөхын тула колхоз болон совхозуудай материально-техническэ баазые али болохоор бэхижүүлхэ ёһотой. Тиимэһээ олонхи колхозууд сэбэр ашаг олзынгоо горитой хубиие аргатайл һаань, хубаагдадаггүй фондоёо ехэ болгохо хэрэгтэ зорюулдаг, гол зөөри хэрэгсэлээ арьбадхаха гэжэ оролдодог. Тэрэнь зүб. Юуб гэхэдэ, үйлэдбэриие ходо үргэдхэжэ, ажахынгаа бүхы һалбаринуудһаа тогтууритай олзо доход абажа байхын тула үлүү гаргаһан мүнгэ зөөрингөө заримые гол фонддо, мүн ган гасуур жэл болоо һаань, хэрэглэхээр нөөсэлгын фонддо таһалха шухала болоно бшуу.

Зэдын, Хяагтын аймагай колхозууд энэ талаар сэбэр олзо доходоо зүбөөр хубаарилна. Тусхайлбал, Зэдын аймагай колхозууд юһэдэхи табан жэлэй үнгэрһэн хоёр жэл соо абаһан сэбэр олзо доходойнгоо горитой хубиие хубаагдадаггүй фонддоо оруулжа, гол фондоёо ехэ болгохо талаар 2874,4 мянган түхэриг мүнгэ таһалаа. Энэнь республикын бүхы колхозуудай энэ үе соо гол фондоёо ехэ болгохоор оруулһан мүнгэнэй 20 процентнь болоно.

Тус аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз үнгэрһэн 1971—1972 онуудай туршада хубаагдадаггүй фонддоо 774,3 мянган түхэриг оруулаа. Тиигэжэ энэ ажахы хубаагдадаггүй фондоёо ехэ болгоод, гол фондоёо арьбадхаад, капитальна барилгада хэрэгтэй бүхы һомололгын 75 процентые өөһэдынгөө мүнгэ зөөреэр хангажа шадаа ха юм.

Тэрэшэлэн Зэдын аймагай «Коммунизм», Хяагтын аймагай Ранжуровай нэрэмжэтэ, «Родина», Мухар-Шэбэрэй аймагай «Искра», «Родина», Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ Түнхэнэй аймагай «Сибиряк» колхозууд өөһэдын нөөсэлгэһөө нилээд ехэ мүнгэ зөөри капитальна барилгада һомолжо, олзо доходоо зүбөөр хэрэглэнэ.

Гэрэтэй хамта ажахынуудта сэбэр олзо доходой ямараар хубаагдадагые хаража үзэхэдэ, һүүлэй жэлнүүдтэ олохон колхозууд энэ талаар горитой алдуу эндүү гаргадаг байна. Колхоз бүхэн заатагүй гол болон эрьесын фонддо мүнгэ зөөри горитойгоор һомолхо ёһотой гэһэн Жэшээтэ Уставай эрилтые тэдэнэр сахинагүй. Зарим колхозууд жэлһээ жэлдэ сэбэр олзо доход горитой абадаг байбашье, өөһэдынгөө мүнгэ зөөриһөө зарим хубиинень гол фонддоо оруулха Уставай эрилтые дүүргэнэгүй. Сэбэр олзо доходһоо ороһон ехэхэн мүнгэ зөөриие өөһэдынгөө доторой хэрэглэмжэдэ гаргажархина.

Жэшээлхэдэ, Мухар-Шэбэрэй аймагай «Заганский» колхоз нёдондо 330,5 мянган түхэригэй сэбэр ашаг олзо абаһан аад, тэрэнэйнгээ миил 34 процентые хубаагдадаггүй фонддоо оруулжа, гол фондоёо ехэ болгохо хэрэгтэ зорюулаа. Үнэндөө, капитальна барилгада һомолхо өөһэдын мүнгэ зөөреэр дуталдажа байгаад, аяар 56,2 мянган түхэриг культурна болон ажаһуудалай хэрэгсэлдэ гаргашалаа. Мухар-Шэбэрэй аймагай «Знамя Ленина», «Коммунизм», Захааминай аймагай XXII партсъездын, Ленинэн нэрэмжэтэ, «Победа» колхозууд, мүн Бэшүүрэй, Сэлэнгын, Улаан-Удын аймагуудай зарим колхозууд, сэбэр олзо доходоо ажахын жэжэ божо доторой хэрэгсэлдэ гаргашална. Тэдэнэр гол болон эрьесын фондо нэгэшье түхэриг оруулаагүй аад, капитальна барилга хэхэдээ гүрэнһөө мүнгэ урьһаар абахабди гэжэ найдаад һуудаг байна.

Байгша ондо колхозуудай Бүхэроссиин Соведэй зүблөөн дээрэ зарим областьнуудай олзо доходоо хэр зүбөөр хубаарилан хэрэглэдэгынь харагдажа үзэгдөө һэн. Жэшээтэ Уставай заабариин ёһоор саашадаа ниитын үйлэдбэриие саг үргэлжэ хүгжөөхэ, колхозникуудай һуудал, байдалые һайжаруулхын тула колхоз бүхэн жэлһээ жэлдэ сэбэр олзо доходһоо мүнгэ зөөри ажахынгаа гол болон эрьесын фонддо оруулжа байха гэжэ Бүхэроссиин совет уялгалаа.

Манай һанахада, колхозуудай аймагуудтахи соведүүд эдеэ хоолой зүйлнүүдые абаха, гүрэндэ худалдаха түсэбэй хэр дүүргэгдэжэ байһые өөһэдынгөө зүблөөнүүд дээрэ хаража үзэхынгөө хажуугаар, мүн олзо доход хэр оруулагданаб, тэрэнь хэр зүбөөр гаргашалагданаб гэжэ саг үргэлжэ хинан хаража байха зэргэтэй. Олзо доходые экономическа талаһаань зүбөөр тааруулан хубаарилха гээшэ үйлэдбэриие хүгжөөхэ шухала нүхэсэлнүүдэй нэгэн болоно ха юм.

Г. ИЛЬИН,
Буряадай республикын колхозуудай Соведэй харюусалгата секретарь.

ҮРГЭН ДЭЛИСЭТЭЙГЭЭР, УДХА ТҮГЭЛДЭРӨӨР...

КПСС-эй түүхэтэ XXIV съездын материалнуудые, партиин ЦК-гай һүүлэй Пленумүүдэй тогтоолнуудые, юһэдэхи табан жэлэй түсэбтэ даабаринуудые хүн зондо тайлбарилан ойлгуулха талаар лекционно хүдэлмэриие үргэн дэлисэтэйгээр, удха түгэлдэрөөр ябуулха гэжэ оролдонобди. Энэ талаар зарим тэды дүй дүршэлтэйшье болонхойбди.

Партиин Сэлэнгын райком, мүн Сэлэнгын совхозой партком бүхы лекционно хүдэлмэри ударидажа, саг үргэлжын туһаламжа, зүбшөөл заабари үгэжэ байдаг.

Манай лекторнуудэй бүлгэмэй эхин организацида хамта дээрээ 42 хүн тоологдоно. Тэдэнэй тоодо Сэлэн-Дүүмын дунда һургуулиин багшанар, совхозой партийна комитедэй гэшүүд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд, медицинын хүдэлмэрилэгшэд ороно. Сэлэнгын совхозой парткомой секретарь М. Ж. Шагдаров, директор А. М. Гусев, эндэхи һургуулиин директор Ц. Ц. Зориктуев, совхозой хүдэлмэришэдэй комитедэй түрүүлэгшэ П. Ч. Базаржапов, багшанар А. А. Банеев, Ф. И Миронов, Г. А. Чойжинимаева, библиотекарь Э. Г. Ахминеева, больницын главна врач Д. Н. Пузырева, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд П. М. Маланов, С. С. Цоктоева, клубые даагша С. М. Покацкий болон бусад илан гаяа эдэбхи үүсхэлтэйгээр ажалаа ябуулдаг гээшэ.

Мүн Сэлэн-Дүүмын дунда һургуулиин дэргэдэ педагогическа лектори эмхидхэгдэнхэй. Һургуулиин ахалагша классуудай һурагшадай эхэ, эсэгэнэр тус лекторидо ябадаг юм. Үхибүүдые, мүн залуу үетэниие бага балшар наһанһаань зүбөөр, Эхэ орондоо дуратай үнэн сэхээр, сэхэ сэбэр сэдьхэлтэйгээр хүмүүжүүлхэ гээшэ угаа ехэ удхатай ха юм. Ушар тиимэһээ түрэлхид хүмүүжүүлгын болон эрдэм ухаанай асуудалнуудаар болохо лекцинүүдтэ олоороо суглардаг болонхой. Лекторнууд М. Шагдаров, А. Гусев, Ц. Зориктуев, Д. Пузырева, П. Маланов гэгшэд лекци уншахадаа нилээд дүй дүршэлтэй болоһон, лекцинүүдыень зоп һонирхон шагнадаг. Жэшээлхэдэ, совхозой парткомой секретарь Максим Жамсаранович Шагдаров «Манай совхоз юһэдэхи табан жэлдэ» гэһэн лекциеэ совхозой бүхы отделенинүүдэй холын отара болон гүүртэнүүдээр лбажа уншаа. Тэрэ лекци уншахадаа иимэ һонирхолтой тоо, баримтануудые хэрэглэнэ: манай Сэлэнгын совхоз гүрэндэ мяха, һү, нооһо тушаахa юһэдэхи табан жэлэй гурбадахи, шиидхэхы жэлэй түсэбые нэмэлтэ даабаритайнь сүм дүүргээ. Гүрэндэ нооһо тушааха арадай ажахын жэлэй түсэб 117 процент, мяха—164 процент, һү—100,5 процент бэелүүлэгдэнхэй.

Энэ жэлдэ совхозой хонишод хэзээ хэзээнэйхиһээ һайнаар ажаллажа гараба. Совхознай бүхы дээрээ 20.500 эхэ хониноо 19600 хурьга абаһан байна. Бүхыдөө зуун эхэ хонин бүриһөө 88 хурьган томо болгогдожо, эхэһээ һалгаагдаа. Эхэ хонидые харууһалдаг бригадануудай гурбанай нэгэ хубинь гэхэ гү, али 10 бригада 100 хонин бүриһөө 100, тэрээнһээ дээшэ хурьга түлжүүлээ. Ахалагша хонишон Василий Дамбаевич Чойжамсуев зуун эхэ хонин бүриһөө 118 хурьга томо болгожо, нооһо хайшалха түсэбөө 128 процент дүүргээ, аймагай чемпион гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртөө. Зуутан-хонишодой тоодо Валентина Романова, Анатолий Акулов, Доржо Дашиев, Доржо Шиндаков, Алексей Большаков болон бусадай бригаданууд оробо. Түл олоор абажа һайнаар түлжүүлһэнэй ашаар, совхознай 1974 оной эхиндэ 47.500 хонитой байхаар түсэблэһэн байбал, бодото дээрээ 49500 хонитой гараха гэхэ гү, али түсэбһөө үлүү хоёр мянгаад хонитой байха юм. Мүнөө хонишоднай ерэхэ жэлдэ хонин бүриһөө хурьга түлжүүлхэ, гурбан килограммһаа доошо бэшэ нооһо хайшалха гэһэн Хэжэнгын хонишодой үүсхэлые халуунаар дэмжээ.

Совхозой һаалишад, мал адуулагшад урда жэлнүүдтээл адли эрмэтэй шангаар ажаллажа байна.

Манай совхозой эрхим һаалишан Социалис Ажалай Герой Надежда Лазаревна Тадвашкина даажа байһан 19 үнеэдэйнгээ тус бүриһөө 5656 килограмм һү һаажа тушаагаа. Энэ һаалишан табан жэлэй туршада 2900 центнер һү һааха гэһэн түсэбөө декабриин нэгэндэ дүүргээ. Надежда Тадвашкина табан жэлэйнгээ түсэбые 2 жэл 11 һарын хугасаа дотор дүүргээд, 1976 оной календаряар ажаллажа эхилбэ.

Энэ жэлдэ бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ амжалта туйлаһанайнгаа түлөө 10 малшад үндэр шагналда — орден, медальнуудта хүртөө. Эдэ бүгэдэ совхозой малшадые шэн габьяата ажалда, шэнэ амжалтада зоригжуулна.

Лекционно хүдэлмэриин иигэжэ ажабайдалтай нягта холбоотойгоор ябуулхада, хэды шэнээн удха түгэлдэр, шагнагшадай ой ухаанда бодото нүлөө үзүүлдэг гээшэб!

Манай бүлгэмэй гэшүүд лекционно хүдэлмэридэ бултадаа шармайн оролсонхой. Энэшье ойлгосотой юм аабза. Хүн зоной урда зогсожо, элдэб янзын темэнүүдээр хөөрэлдэжэ, тэдэнэй урма зоригыень бадаруулха гэһэн зорилгоһоо өндөо хүндэтэ уялга үзэл сурталай хүдэлмэрилэгшэдэй урда юун байхаб даа.

Бүхы лекционно хүдэлмэримнай совхозой парткомой болон «Знание» бүлгэмэй эхин организациин сугтаа табиһан нэгэдхэмэл түсэбөөр ябуулагдана. Лекци уншаха түсэбнай кварталай, һарын, неделиин түсэб болжо хубаардаг. Тэрэ түсэбнай совхозой соёлой байшан, һургуули соо үлгөөтэй байдаг. Тиимэһээ лекци уншаха үдэр, саг болзорынь бултанай һонорто табигданхай.

«Социалис мүрысөө саашадаа улам һайнаар эмхидхэхэ тухай», «Ажалшадай экономическа һуралсалые улам һайжаруулха тухай» КПСС-эй ЦК-гай тогтоолнууд хаа хаанагүй ажалшадые ехэ һонирхуулаа һэн. «Знание» бүлгэмэй гэшүүд энэ тогтоолнуудай хэблэгдэмсээр, ажалшадые танилсуулһан, мүрысөөе үргэн дэлисэтэйгээр эмхидхэхэ талаар хүдэлмэри ябуулһан байна.

Манай Сэлэн-Дүүмын соёлой ордоной дэргэдэхи агитационно уран һайханай бригада тухай һураг суу үнинэй таранхай юм. Мүнөө энэ коллектив Бүхэроссин эрхим агитационно-уран һайханай бригадануудай декадада хабаадалсаад Москва хотоһоо һаяхан бусажа ерээ. «Колосок» агитбригадын гэшүүд манай «Знание» бүлгэмэй лекторнуудтэй нягта холбоотой. Жэшээлхэдэ, тус агитбригадынхид өөһэдынгөө автоклубаар малшадай байранууд дээгүүр ябахадаа лекторгүйгөөр гарадаггүй юм.

Энэ жэлэй эхинһээ совхозойнгоо бүхы фермэ, гүүртэнүүдээр нилээд ябагдаа. Хаана, ямар айлайхид ажаһуунаб, ямар ажалтайб, ямар асуудалнуудаар һонирходог бэ, ямар ном, газетэнүүдые захидаг заншалтайб гэхэ мэтые һайн мэдэжэ абанхайбди. Ушар тиимэһээ фермэ, отара ошоод юу хэхэ тухайгаа, ямар асуудалнуудаар хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэхэ тухайгаа урид мэдэһэн байдагбди. Гэхэтэй хамта, мүнөө ажалшадай оюун ухаанай эрилтые хангахада улам хүшэр болонхой. Юундэб гэхэдэ, тэдэнэр һургуули судартай, эрдэм мэргэжэлтэй алишье талаараа бэлэдхэлтэй зон болоо. Хэрбээ нэгэ хонишонойдо ороходо замбуулинай дайда шэнжэлгэ тухай асууха, нүгөөдэ малшан — уласхоорондын байдал тухай, үгы һаа орон дотор юун болоно байнаб гээд һонирхохо юм. Эдэ бүгэдэ юу гэршэлнэб гэхэдэ, он жэлэй ошохо тудам соёлой, үзэл суртал хүдэлмэрилэгшэдэй ажал улам орёо, улам һонирхолтой боложо байна. Тиимэһээ бидэнэр, лекторнууд, ходоодо ажабайдалай түрүү зэргэдэ алхалха, эрдэм мэдэрэлээ үдэр бүри дээшэлүүлхэ болонобди.

Тиибэ ябабашье манай ажалда дутуу дунданууд үгы гэжэ хэлэжэ болохогүй. Жэшээлхэдэ, уран зохёол болон искусство тухай сэрэгэй-патриотическа хүмүүжүүлгын, гражданска обороны асуудалаар лекци үсөөн уншагдана. Тэрэшэлэн лекторнуудтэ түрүүшын туһаламжа болодог харуулан ойлгуулха болон техническа хэрэгсэлнүүд үгы шахуу. Энэ дутагдалнуудые дары түргэн зайсуулжа, лекционно хүдэлмэриие үргэн дэлисэтэйгээр, удха түгэлдэрөөр ябуулха гээшэ манай нангин уялга мүн.

Р. БАЛДАНОВ,
«Знание» бүлгэмэй Сэлэн-Дүүмын эхин организациин түрүүлэгшэ.

Нуклеиновэ кислотанудай ДНК, РНК — ашаар уг [illegible]жадаг байна гэжэ һүүлэй [illegible] жэлэй турша соо эрдэм[illegible] элирүүлэн нээгээ: Уг зал[illegible]жалгын гол ёһонуудые элирүүлһэнэй ашаар эрдэм на[illegible] шэнэ һалбаринууд — [illegible]икладной молекулярна био[illegible], геннэ инженери — бии [illegible]гогдоо. Эрдэм наукын эдэ [illegible]лбаринууд ехэхэн ерээдүйтэй юм. Эдэ бүгэдэ шэнэ мик[illegible]рганизмуудые, ургамалнуу[illegible] бии болгохо аргатай.

Сагай уларилһаа [illegible]лдыдан[illegible], үндэр баян ургаса [illegible] [illegible]гамалнууд бии болгогдохо [illegible]йна.

Мүнөөнэйхиһөө хэдэн мил[illegible]он дахин ашаа үрэ ехэтэй [illegible]ологическа катализаторнууд [illegible] болгогдохо бшуу.

Мүнөө үедэ нуклеиновэ [illegible]ислотануудые үйлэдбэрилэн [illegible]ргаха туршалга хэгдэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: инженер-[illegible]охимик Нина Путинцева [illegible]йнаар сэбэрлэгдэһэн РНК [illegible]ргажа байна.

ТАСС-ай фотохронико.

МОСКВА. Эрдэм наукын нээлтэнүүдэй ашаа үрые дээшэлүүлхэ, эдэниие үйлэдбэридэ нэбтэрүүлгын болзор хороохо талаар КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, мэдээсэлнүүдэй эрдэм-шэнжэлэлгын бүхэсоюзна институт (ВНИИКИ), ветеринарна санитариин эрдэм-шэнжэлэлгын бүхэсоюзна институт, лааг-шэрэ будагай промышленностиин гүрэнэй шэнжэлэлгын ба проектнэ институт 1974 ондо эрдэм-шэнжэлэлгын ба туршалгын хүдэлмэринүүдэй угтамжын түсэбүүдые абаха тухай үүсхэл гаргаһан байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ВНИИКИ-гэй тоолон тодорхойлолгын түбтэ. Энэ түбые даагша Л. М. Горбачев (баруун таладань), ахалагша инженер Б. Н. Грушко программа шалгажа байна.

ТАСС-ай фотохронико.

ҺАЙХАН МҮР САРАА

ОЧЕРК

Түнхэнэй аймагай Жэмһэгэй дунда һургуулида хүрэжэ, һургуулиин директор Владимир Санжеевич Шириповтэй уулзабабди. Залуу нүхэртэй хөөрэлдэһөөр байтарнай, хонхо жэнгиржэ, журналнуудаа, ном дэбтэрнүүдээ тэбэриһэн багшанар кабинет соо орожо ерэбэд.

Владимир Санжеевич намда хандажа:

— Танилсагты: Татьяна Шойроповна, гурбадахи классай багша. Олон жэлэй туршада эхин классуудта ажаллаһан, дүй дүршэл ехэтэй багша,—гээ һэн.

***

... Татьяна Шойроповна класс соо орожо, һурагшадтайгаа мэндэшэлэлсэһээр: «Октябрь» гэһэн шүлэг хэн сээжэлдээб? — гэжэ асууба. Үхибүүд жэрэгэд байса гарнуудаа үргэбэ.

Урда партада һууһан моро монсогорхон толгойтой хүбүүхэн хүл дээрээ бодожо, сээжэлдэһэн шүлэгөө ханхинаса уншажа ѳробол даа:

Гени Ленинэй ухааньһаа
Гэрэлтэн түрөөш,
Октябрь.
Эгээн һайхан эпохын
Эхи табяаш, Октябрь...

Хүбүүн шүлэгөө уншажа дүүргэбэ.

—Владик, бэрхэш. Һуу даа,—гэжэ багшань хэлэбэ.

—Энэ шүлэгэй автор хэн бэ? Автор шүлэг соогоо Октябрьда ямар үгэнүүдээр ханданаб?

Үһэндөө сагаан баантигтай басаган бодожо:

—Энэ шүлэг поэт Шираб Нимбуев зохёогоо. «Гени Ленинэй ухааньһаа гэрэлтэн түрөөш, эгээн һайхан эпохын эхи табяаш» гэһэн үгэнүүдээр автор Октябрьда хандана»,—гэжэ харюусаха юм.

—Бэрхэш, Мая. Зүбөөр лэ хэлэбэш,— гэһэн үгэнүүдээр басаган багшадаа магтуулба.

Багша: Олон миллион ажалшадые Октябрь ямар байдалда асарааб?

Һурагшад энэ асуудалда зүбөөр харюусаба.

Багша: Октябриин хубисхалһаа урид арад зоной ажабайдал муу байгаа гэжэ ямар зохёол сооһоо мэдэхэбта?

Үхибүүд «Шуһата воскресени», «Полкын комиссар», «Цыремпил», «Үншэдэй үхэл» гэхэ мэтэ зохёолнуудые нэрлэбэ.

Татьяна Шойроповна тоб гэмэ асуудалнуудые табижа, урид үзэһэн материалнуудаа дабтаһанай удаа, эдэ зохёолнууд сооһоо арад зон революциһаа урид хүшэр хүндэ байдалтай байгаа гэжэ ойлгонобди гэһэн тобшолол хэбэ.

Саашадаа багша һайндэрэй болохоһоо урид Жэмһэгтэхи ямар хүшөөгэй дэргэдэ баглаа сэсэгүүдые табиһыень һануулна. Тэдэнэй хараһан, ойлгоһон юумээ буряадаар һайнаар хөөрэжэ шадаха дүршэлдэ һургана. Агууехэ Октябриин ажалша арадта ямар жаргал олгоһон тухай, тэрэнэй уласхоорондын удха шанар тухай багшын энэ хэшээл дээрээ зохидоор ойлгуулхыень шагнажа һуухадаа бүхы сэдьхэлһээ баясаа бэлэйб.

Татьяна Шойроповна классһаа гадуур уншаха литературада ехэ анхарал хандуулдаг. Юундэб гэхэдэ, буряад хэлэн дээрэ һайнаар уншажа, һайнаар бэшэжэ һурахын тула программаһаа гадуур буряад зохёолнуудые нилээд олоор уншаха ёһотой бшуу. Тиихэдээ «Тиимэ шүлэг гү, али рассказ гэртээ уншаарайгты» гээд Татьяна Шойроповна хизаарладаггүй. Жэшээнь, учебник соо оруулагдаһан Д. Дугаровай «Тайгада болоһон хүлгөөн» гэжэ рассказ программын ёһоор классһаа гадуур уншагдаха зэргэтэй.

Юрэнхыдөө, геологуудай ажал хэрэг тухай, Нарата тосхондо ажаһуудаг Далай гэжэ хүбүүнэй ой соо төөриһэн тухай энэ рассказ дотор хэлэгдэнэ. Үхибүүдэй гэртээ энэ рассказ уншахадань ойлгосотой байхын тула олон үгэнүүдэй удха шанарые Татьяна Шойроповна тайлбарилаад, рассказай гурбанай нэгэ хубиие класс соо уран гоёор уншажа үгэбэ.

***

Жэмһэгэй дунда һургуулиин эхин классуудай багша Татьяна Шойроповна олон хүниие амандаа «а» үзэгтэй болгоһон юм. Тэрэ хори гаран жэл соо элдэб янзын үхибүүдтэй «носолдожо», эдир залуу үетэниие коммунис ёһоор хүмүүжүүлхын түлөө тэмсэжэ ябана. Улаан-Үдын багшанарай училищи дүүргэһэнһээ хойшо Хэрэнэй, Түнхэнэй, Туранай, Жэмһэгэй һургуулинуудта, Ахын аймагта, Тувын АССР-тэ ажаллаһан намтартай. Хаанашье ажаллахадаа гансал үхибүүдые һургаха, хүмүүжүүлхэ гэһэн эрмэлзэлээ бэелүүлжэ ябаа. Багшын ажал хүшэр гэжэ хүн бүхэндэ мэдээжэ. «Өндөо хүнгэн ажалда орыш», гэжэ зариман Татьяна Шойроповнада дурадхаһаншье байха. «Үгы даа, үхибүүдгүй ажал уйдхартай ажал гэжэ тоологшоб»,—гээд тэрэ харюусадаг.

— Хүшэр хүүгэд танда дайралдадаг гү? — гэжэ асуубаб.

— Үнэндөө, хүшэр хүүгэд гэжэ үгы юм. Эхэ, эсэгын муугаа, багшанарай тулюурһаа һуралсалдаа ханалгагүй, муу зантай, хэрүүлшэ гэхэ мэтэ үхибүүд али олон дайралдадаг гээшэ ааб даа, — гээд тэрэ нэгэ иимэ ушар хөөрэбэ:

— Тувын АССР-эй Баруун-Хемчегскэ районой Кызыл-Мошалык гэжэ нютагта багшалдаг һэм. Дүрбэдэхи классата заахадамни, муу жураамаараа суутайхан болоһон, нэгэ класста хоёр жэл үлэһэн тула бусад хүбүүдһээ бэеэр томо хүбүүн тудаба. Тэрэ һургуули соогоо эгээл тоомгүйшүүлэй нэгэн бэлэй.

Ород хэлэнэй хэшээл дээрэ тэрэ Серёжомни эбэртэй шудхэр зуража һуубал даа. Тэрэ зурагыень абахадамни:

— Уран зураашамнай юумэл даа,—гэжэ зэргэлжэ һуугшань үмөөрбэ.

— Ородоор бэшэжэ шадахагүй уран зураашад намда хэрэггүй. Даабарияа дүүргэхэдэш, зурагыш бусаахаб,—гэбэб.

— Танда энэ зурагаа бэлэглээб. Бусааха хэрэггүй,— гэжэ тэрэмни һэнгэргүйгөөр харюусаад, ажалдамни һаалта хэжэ оробо. Уурни хүрөөд:

— Классһаа гара,—гэбэб.

— Гарахагүйб.

— Һуугыш даа. Зүгөөр хэшээлдэ үгы байгаа гэжэ тэмдэглэбэб.

— Би эндэ байна бэшэ гүб,—гэжэ тэрэмни харюусаа һэн.

Түрүүшынгээ хэшээлдэ иимэ ушартай дайралдаа һэм. Һүүлээрнь энэ «хүшэр» һурагшатай жэл соо «тэмсэхэ» бологдоо һэн. Эхэ, эсэгэтэйнь хөөрэлдэхэ, тэрэ хүбүүнэй сэдьхэлые «уудалха», һайн талыень элирхэйлхэ гэхэ мэтэ ехэ ажал хэгдээ һэн ааб даа. Харин мүнөө тэрэ хүбүүмни дунда һургуулиин һүүлээр уран һайханай училищи дүүргээд, республика дотороо нилээд мэдээжэ уран зурааша болоо гэжэ дуулаа һэм. «Хүшэр» хүүгэдтэ журам эбдэхэ забда сүлөө олгонгүйгөөр элдэб һонирхолтой даабари үгэхэдэ хамаагүй гэжэ һанагшаб,— гэжэ Татьяна Шойроповна һанажа ябаһанаа хэлээ һэн.

***

Үглөөгүүр. Саянай мүнхэ саһата мундаргануудһаа бууһан һалхин Жэмһэг руу үлеэжэ, тойроод хюруутан сайраба. Эгээл энэ үедэ Жэмһэгэй дунда һургуули тээшэ ном, дэбтэрнүүдые һугабшалһан эхэнэр яаруу гэшхэлнэ. Энэмнай үнинэй багша Татьяна Шойроповна Шарханова гээшэ. Гэнэн хонгор, ухамайша бэрхэ, долонгир, һанаамгай, дуутай шуутай хүүгэдые һургажа, хүмүүжүүлжэ, тэдэнэй сэдьхэл зүрхэндэнь һайхан мүр сараа үлөөхын түлөө, багша үглөө бури һургуули тээшээ зорино бшуу.

С. ОЧИРОВ.

Тамара Николаевна Корнеева «Байгал» гэжэ оёдолой нэгэдэлэй «Одон» ательедэ үнинэй хүдэлдэг. Ажалдаа оролдосотой, шударгы бэрхэ энэ оёдолшон эрхим ажалаараа нүхэдэйнгөө дунда хүндэтэй, захил хэгшэдтэ магтаалтай болонхой. Тэрэ 5-дахи разрядай мэргэжэлтэй, коммунис ажалай ударник гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй. Мүнөө Тамара Николаевна 17 хүнһөө бүридэһэн оёдолшодой бригадые толгойлно. Тэрэнэй ударидадаг бригада халаан бүриингөө нормые ходо үлүүлэн дүүргэжэ, эрхим продукци бүтээдэг байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Одон» ательегэй эрэшүүлэй хубсаһа оёдог бригадын бригадир коммунис ажалай ударник Т. Н. Корнеева.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

МОСКВА ХААНАҺАА УҺА АБАНАБ?

Сүүдхэ соо Москва тухайлхада дүрбэ миллион кубометр уһа уудаг. Хүн бүхэндэ, тэрэнэй ажаһуудалай болон ажахын хэрэглэмжэдэ сүүдхэ соо дунда зэргээр зургаан зуу гаран литр сэбэр уһан гаргашалагдана.

Энэ ехэ гү, али бага гү? Өндөо ниислэл хотонуудтай, жэшээлхэдэ, Баруун Европын ниислэл хотонуудай байдал ямар хаб? Лондоной ба Копенгагенай нэгэ хүн бүридэ — хоёр зуун табин литр, Парижай нэгэ хүн бүридэ дүрбэн зуун табин литр уһан хүртэнэ. Лондон Париж хоёр уһа ехэтэй мүрэн дээрэ оршодог ха юм, тэдээндэ уһанай асуудал шиидхэхэнь тоосоонгүй хэрэг гэжэ һанахаар һэн.

Город хаанаһаа уһа абадаг бэ? Москва-мүрэнэй эхин багаар дүрбэн ехэ сөөрэмүүд түхеэрэгдэнхэй, тиигэбэшье хүн зониие хүсэдөөр үндалуулжа шадахагүй, өөрөөшье уһаар дуталдадаг юм.

Москвае уһаар тэжээдэг мүрэн — Волго болоно. Энэ мүрэн дээрэ Верхне-Волжское, Вышне-Волоцкое, Иваньковское гэжэ гурбан ехэ сөөрэм байгуулагданхай. Зуун гушаад шахуу километр утатай Москвагай нэрэмжэтэ канал Иваньковское гэжэ сөөрэмһөө эхи татадаг. Табан бүлэдэг станциин ашаар Волгын уһан Клязьминскэ, Учинскэ, Икшинскэ, Химкинскэ болон Москва шадарай бусад нуур сөөрэмүүд руу шудхадаг. Эндэһээ бүлэгдэһэн уһан хойто зүгэй водопроводно станцида эльгээгдэнэ. Ондоогоор хэлэбэл, Москвае тойроод орёо оньһон гидротехническэ түхеэрэлгэ байгуулагдаад, энэ уһан олон удаа сэбэрлэгдэжэ, городой һалаатаһан олон соргонуудаар бүлэгдэнэ.

Һүүлэй хэдэн арбаад жэл лэ Москвада олон түмэн гэр байранууд баригдаа. Тэрээнтэй хамта городые уһаар хангаха ажахы хүдэлмэреэ һайжаруулаа. Яахадааб гэхэдэ, сэбэр уһан бүри ехээр хэрэглэгдэдэг болоо бшуу. Тиимэһээ проект зохёогшод городые имагтал уһаар хангалгада анхаралаа табяагүй. Тэдэнэр мүн лэ Москва-мүрэнэй, Яузын, Клязьмын, Пахрын болон бусад гол мүрэнүүдэй уһанай тунгалаг сэбэр байха тухай һанаагаа табяа бшуу. Эдэ гол мүрэнүүдтэ сэбэр уһа саг үргэлжэ нэмээжэ байгаа.

Уһанай хэрэглэмжын ехэ болохо тума шэнэ, уһаар элбэг гол мүрэнүүдые хэрэглэхэ ушар гарадаг. Шэнжэлэгшэд Волгын баруун һалаа— Вазуза мүрэниие шэлээ һэн.

Яахадаа энэ мүрэн хүнэй анхарал татааб?

— Түрүүлэн хэлэбэл, энэ мүрэн Дээдэ Волгын үзэсхэлэнтэ һайхан ой модон соогуур урдадаг, — гээд, бүхэсоюзна «Гидропроект» институдай директор, РСФСР-эй габьяата барилгашан Дмитрий Юринов хэлэнэ. — Промышленностиин, городой хүн зоной хэрэглэһэн уһан энэ мүрэн руу урадхуулагдадаггүй. Вазуза мүрэнэй Москваһаа тухайлхада хоёр зуугаад километр холо байбашье һаань, иимэ ута канал малтаха хэрэг гарахагүй. Харин зэргэлээд урдадаг Вазуза Руза гэжэ хоёр мүрэнэй хоорондо богонихон каналнууд татагдаха юм.

Энэ гидротехническэ түхеэрэлгэдэ хаалтанууд, бүлэдэг станцинууд, гидроэлектрическэ станцинууд, каналнууд, сөөрэмүүд орохо.

Зубцово хото шадар Вазуза мүрэн дээрэ гушан табан метр үндэр хаалта бодхоогдохо. Энэ хаалта хадаа табан зуу миллион кубометр уһанай багтаха сөөрэм бии болгохо байна.

Хүсэ ехэтэй насосууд холбогдомол каналаар уһые Руза мүрэн руу бүлэхэ. Вазузай уһан Рузай уһантай холисолдоод, Рузскэ сөөрэм соо орохо, тэндэһээ Москва-мүрэн руу шудхагдаха бшуу.

Вазузай түрүүшын уһан 1975 ондо ниислэл хотодо хүрэжэ ошохо (сүүдхэ бүри зургаан зуу мянган кубометр уһан абтадаг болохо). Тэрэниие гэр байра ехээр барижа байһан районууд нэн түрүүн абаха байна. Гэбэшье Вазузай энэ ехэ түхеэрэлгэ дүүрэн хүсөөрөө арбадахи табан жэлэй үедэ хүдэлжэ эхилхэ. Тиихэдээл ниислэл хотодо сүүдхэ бүри миллион хахадһаа үлүү ехэ кубометр эдеэнэй уһа үгэдэг болохо юм.

— Бүри холын, зүгөөр манай XX зуун жэлдэ бэелүүлэгдэхэ хэрэг гэбэл, Волгын эхин багаар, Ржев хотодо дүтэхэнэ, томо гидроузел байгуулха ябадал болоно, — гээд, Дмитрий Юринов хөөрөөгөө үргэлжэлүүлбэ.

Иимэ ехэ түхеэрэлгэ сүүдхэ бүри ниислэл хотодо үшөө миллион хахад кубометр уһа үгэхэ шадалтай байха. Тиигэхын тула каналые һэльбэн шэнэлхэ, гүнзэгыруулхэ, һабыень үргэдхэхэ, бүлэдэг станцинуудые хүсэ ехэтэй агрегадуудаар хангаха, шлюзүүдэй хүдэлдэг гуримые хубилгаха хэрэгтэй.

Гэбэшье Ржевскэ хэмэл сөөрэм нуур «гансаарханаа» шэнэ каналые уһаар дүүргэжэ шадахагүй. Ушар иимэһээ Ильмень нуур руу шудхадаг Дээдэ Мста гэжэ мүрэниие хаахаар хараалагдана. Тиигэжэ үргэн ехэ далай бии болохо байна. Ржевскэ ба Мстинскэ сөөрэмүүд сүүдхэ бүри дүрбэ хахад миллион шахуу кубометр уһа үгэдэг болохо юм.

Москвагай урда захын районууд уһаар хайшан гэжэ хангагдахаб? Хойто зүгэй уһа тэрээн руу урадхуулаа һаа, дан үнэтэй сэнтэй болошохо. Үлэмжэ таарамжатай арга бии — Ока мүрэнэй зарим уһые Москва тээшэ урадхуулха.

Окагай гидротехническэ түхеэрэлгын гол барилганууд Серпуховһоо дээшээ арбан табан километрэй газарта бодхоогдохо хаалтаһаа, жаран километртэ һунаһан каналһаа уһанай тогтоод байха сөөрэмһөө, Южная гэжэ водопроводно станци хүрэтэр зурыһан гушан табан километр утатай томо соргонуудһаа бүридэнэ.

Энэ канал үбэлэй сагта зургаа миллион, зундаа арба гара миллион кубометр уһа сүүдхэ бүри урадхуулжа байха юм. Москва хүрэтэр һубарилдан түхеэрэгдэһэн бүлэдэг табан станци уһые ерэ метр хүрэтэр дээрэ үргэн урадхуулжа, тогтомол бага сөөрэм руу шудхуулха байна.

Георгий БЛОК
(АПН).

ОКА РЯЗАНЬ СООГУУР УРДАНА

ОКА МҮРЭНЭЙ эрье дээрэ оршодог ородой эртэ урдын хото — Рязаньда июнь һарын бүгшэм халуун үглөөгүүр хүрэжэ ерэбэб. Хотын уһа сэбэрлэдэг түхеэрэлгын хүдэлмэритэй танилсаха гээшэ командировкымни зорилго байгаа. Албанайнгаа хэрэгээр пляжда ошоходоо, хэды халууншье һаань, юундэшьеб даа оймохо дурамни хүрэбэгүй. Хотын промышленна ба гэр һуудалай хаядаһан ямаршуу байхаб гэжэ дүй дүршэлһөө тухайлнаб, тиимэһээ, юрэдөө, һанаанда таарамаар бэшэ. Юундэб гэхэдэ, Рязаниин пляжай хотоһоо доогуур байдаг ушарынь намайе бүришье һэргылүүлээ һэн. Гэбэшье болбосон түхэлтэй пляж, ногоон эрье ба оймо жо байгшадые харахадаа, сэдьхэлдэмни хүлгэжэ байһан бодолнууд хубилаа һааб даа. Тиин мүнөө дүүрэн харюусалгатайгаар баталан хэлэжэ шадахаб: Рязаньһаа доогуур Ока мүрэнэй уһан арюун сэбэр.

Мүнөө Ока мүрэн олон арбаад жэлэй саанахи барга заншалта Рязань соогуур бэшэ, харин 350 мянган хүнтэй мүнөөнэй ехэ промышленна түб соогуур урдан гарана бшуу. Ууралаар хүдэлдэг элшэ хүсэн, үнгэтэ металлургиин предприятинууд, шудхалаагай заводууд, химическэ утаһанай комбинат орон дотороо эгээл ехэнүүдэй нэгэн — нефть үйлэдбэриин завод эндэ бии. Теэд ямар ушарһаа хотын пляжай уһан иимэ сэбэр байна гээшэб?

Промышленностиин хурдан түргэнөөр урган хүгжөөшье һаань, оршон тойронхи үзэсхэлэн һайхан байгаалияа хамгаалжа шадаһан рязаниинхидай дүй дүршэлдэ анхаралаа хандуулбал, энэ асуудалда харюусамаар байна.

Хотын болон тэрэнэй үйлэдбэриин предприятинууд сэбэрлэлгын ниитэ нэгэн түхеэрэлгэтэй. Бүхы завод, фабриканудта, мүн хотын хүн зоной хэрэглэһэн уһые биологическа аргаар сэбэрлэхэ хүсэтэ станци нефть үйлэдбэрилгын завод шадар баригданхай.

Хүсэтэ насосуудай, бурьялжа байгаа уһатай бассейнүүдэй, шэлдэл тэгшэ аалин намдуу нюруутай ехэ сөөрэмүүдэй хажуугаархи тойруу харгыгаар алхалнаб. Бетоноор хушагдаһан канал дээгүүр табигдаһан туйлан олон хүүргэнүүдээр дамжан ябахадам, доромни хара хүрин үнгэтэй бур урдажа байгаа һэн. Саашаа болохо бүреэ үнэрыньшье, үнгэншье хубилна... Сэнгэлгымни дүүрэхэ багта голой һэрюухэн агаар урдаһаамни үлеэжэ байба. Захын хоолой соргоһоо уһа удхан, шэл колбодо юулэбэб. Уһаниинь арюун тунгалаг.

Рязаньдахи биологическа аргаар уһа сэбэрлэдэг станцида шанга гурим журамтай: сэбэрлэгдэһэн уһанай муу байгаа һаань, бүхы коллектив шагналда хүртэнгүй үлэжэ магад. «Зүгөөр иимэ ушар болоогүй», — гэжэ станциин начальник Надежда Ширшова хөөрэнэ.

Уһа сэбэрлэдэг түхеэрэлгэнүүдэй барилгада рязаниинхид 9 миллион түхэриг гаргашалдаг байна. Городой ажалшадай депутадуудай Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй, мүн предприятинуудай энэ шухала хэрэгые ами амяараа бэелүүлхэнь һураггүй орёо хүндэ юм. Тиимэһээ эдэ барилганууд хамтын хүсөөр бодхоогдоно. Муухай уһа хаяһанайнь зэргээр хубитэ мүнгөөэ оруулһан предприятинуудһаа абтадаг байна. Жэшээнь, биологическа аргаар уһа сэбэрлэдэг түхеэрэлгэнүүдые саашадань үргэдхэлгэдэ эды шэнээн мүнгэ гаргашалха байна гэбэл: Москвадахи Лихачевой нэрэмжэтэ автозаводой Рязаниин филиал — 2 миллион, нефть үйлэдбэрилгын завод — 200 мянган, кислота үйлэдбэрилдэг завод — 100 мянган түхэриг гэхэ мэтэ.

Хэрэглэгдэһэн уһаяа Ока мүрэн руу ехээр урадхуулдаг автозаводойхидто, нефтехимигүүдтэ энээнэй таарамжатай байһаниинь этигэмээр.

Нефть үйлэдбэрилгын заводой директор Павел Дайнеко иигэжэ хөөрэнэ:

— Техническэ талаһаань хараад үзэхэдэ, промышленна ба гэр һуудалай хаядаһа бүхы предприятинуудай хамтаараа биологическа аргаар сэбэрлэхэдэнь таарамжатай. Экономическа талаһаань хаража үзэхэдэ, хэдэн арбаад бишыхан түхеэрэлгэнүүдтэ орходоо, ниитэ хотын сэбэрлэлгын түхеэрэлгэнүүд һураггүй ашаа үрэтэй юм.

Ока мүрэнэй уһанай сэбэр байлгые горсовет хиналтадаа абанхай. Тэрэ пайщигуудай хубитые элирүүлхэ, хэн хэнэйнь ашаа туһада хоро хүргэхэ ябадал зайсуулха, уһа гамтайгаар гаргашалхын хойноһоо хиналта тогтоохо байна. Предприяти голой нэгэ кубическа метр уһанай түлөө — хоёр мүнгэ, энэл уһанай сэбэрлэгдээд һөөргөө ерэһэнэй түлөө 9 мүнгэ түлэнэ. Заводуудай сүүдхэ соогоо хэдэн мянган кубометр уһа хэрэглэн гаргашалдагыень хараада абаа һаа, горитой мүнгэн болоно ха юм. Эдэ гаргашануудай ехэ байһан дээрэһээ алмалта, арьбалалгын арга онолнуудые бэдэрхыень инженернүүдые баадхаа. Үйлэдбэридэ хэрэглэгдэһэн уһа гол руу адхангүй, хүргэһэн бэеэрээ, хэрэгтэй болоо һаань — сэбэрлээд, һөөргэнь хэрэглэлгэ иимэ арга онолнуудай нэгэниинь болоно. Энээнэй тула градирэинүүдые бариха, насосуудые, мүн бусадшье түхеэрэлгэнүүдые худалдажа абаха хэрэгтэй. Тодорхойлон хэлэхэдэ, хэрэглэгдэһэн уһа һөөргэнь ашаглаха гээшэ гол мүрэнэй уһанай арюун сэбэр байхын түлөө тэмсэлдэ ехэ арга нөөсэ мүн. Ушар иимэһээ завод бүхэн хэды шэнээн уһа хэзээ абаха ёһотойб гэжэ депутадууд нарийнаар түсэблэнэ.

Канализационно шэнэ коллекторые Рязаниин ажалшадай депутадуудай городской Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ Надежда Чумаковагай эрилтэ ехэтэйгээр тушаан абажа байхыень харaa һэм. Уһа сэбэрлэдэг түхеэрэлгэнүүдтэ үзэгдэһэн саг зуурын дутагдалнуудые городой ариг сэбэрые сахидаг албанай ахамад врач Надежда Мелеховагай шүүмжэлжэ байхыень шагнаа бэлэйб.

Рязань Ока хоёр хоорондоо зүрилдөөтэй бэшэ. Промышленна ехэ үйлэдбэритэй хото, мүн элдэб түрэлэй загаһатай, замагтай, пляжтай, ожорһотой мүрэн яһала һайнаар зэргэ оршожо шадаха байна. Эндэхи хүнүүд оршон тойронхи байгаалиие эмхитэйгээр, эб этэйгээр сахин хамгаална.

Михаил АБРАМОВ,
инженер-химик.
(АПН).

ҺЭТЭ БУУДУУЛҺАН НОМТОЙ ХҮН

Очерк

ДУЛЭТЭ ЖЭЛНҮҮДЭЙ БААТАРНУУД

Н. П. Томарев нэгэтэ сэрэгэй архив онгилжо, удалжа, юу хээ бэдэржэ байтараа, мэргэн буудагша — сибирягуудай шэн зоригто баатаршалга тухай элидхэһэн бэшэг оложорхибо. Тэдэнэрэй дунда танил Балтырев гэһэн нэрэ обогой дайралдаагүй haaнь, энэ бэшэгые саашань орхижошье болохо hэн.

Гарма Балтырев ангуушан ябаhан хүн. Фашис мэргэн буудагшадые шэшэрүүлэн айлгадаг байһан һүрөөтэ нэрэ обог. Тэрэнэй дайшалхы баатаршалга 1942 ондо Сталинград, Дон шадар болоhон байлдаануудай үедэ холуур суурхаhан байгаа. Томарев сэдьхэлээ хүдэлгэн, документнүүдые ирана. Теэд эрэлхэг зоригто сэрэгшын саашанхи хуби заяан тухай ямаршье материал олдобогүй. Гармын нүхэд Ф. А. Латышев, Д. Н. Щукин. П. А. Варфоломеев тухай журналистнууд, уран зохёолшод ехэ юумэ бэшэһэн, портредүүдынь музейнүүд соо табиhан байха юм. Харин Гарма Балтырев тухай ямаршье материал байхагүй.

Н. П. Томарев бэдэрэлгэ хэжэ эхилбэ. Москваhаа Яхад хүрэтэр ажабайдалайнь замай утаhан татагдаба. Томаревой бэшэг 1961 оной октябрьда «Социалистическая Якутия» газетэдэ толилогдобо. Бэшэгэй һүүлшын мүрнүүд иимэ үгэнүүд дээр дүүрэнэ: «...Сталинградай герой, хаанабши? Дайшалхы зам хайшашни абаашааб? Аюулта hомондо дайрагдангүй амиды мэндэ ябаа haa, харюусыш, өөр тухайгаа, фашис снайпернуудтай болоhон тулалдаанайнгаа яажа дүүрэһэн тухай бэшыш». Теэд Гарма Григорьевич Балтырев Яхадта оройдоо ажаhуугаагүй хүн байшаба.

Дайшалхы журналист ябаhан запасай капитан, мүнөө Москвагай дээдэ hургуулинуудай нэгэндэ багшалдаг И. А. Реформатский дивизиин ветерануудай соведэй даалгабаряар нэгэ полкдо алба хэһэн нүхэрөө мүн лэ бэдэржэ эхилбэ. Теэд тэрэнэй олон тоото hуралтада нэгэшье харюу ерэбэгүй.

Н. П. Томаревой бэшэгэй толилогдоhон «Социалистическая Якутия» газетын номер Улаан-Үдэдэ ажаhуудаг Н. А. Булыгинай гарта дайралдашаба. Тэрэ уншаад этигэжэ ядаба. Суута снайпер тухай тэрэнэй бэшэһэн юумэн Булыгинай hамганай түрэһэн аха Гарма Григорьевич Балтыровай дайшалхы намтартай тон адли байба. Гарма Григорьевич хэдэхэн жэлэй саада тээ Улаан-Үдэhөө Эрхүүгэй область нүүжэ ошоhон байгаа. Обогынь нэгэ үзэгөөр лэ илгаатай.

Улаан-Үдэhөө бэшэгүүд Алайрай совхоз эльгээгдэбэ. Һүүлээрнь бэшэгүүд Москва ябуулагдаа hэн. Г. Балтырев — яхад, Г. Балтырев — буряад нэрэ обог. Гэбэшье эндэ нэгэл хүн тухай хэлэгдэнэ гэжэ удангүй элирүүлэгдэбэ. Ротын бэшээшэ яраhандаа «о» үзэгэй орондо «е» бэшэжэрхиһэн байгаа бшуу. Буряад сэрэгшын обог дивиздэ элдэб янзаар бэшэгдэдэг байгаа. Заримдаа Балтыров, нүгөө заримдаа Балтырев, үнгэржэ ерэхэдээ ородшолон Болдырев гээд бэшэжэрхидэг hэн гэжэ И. А. Реформатский энээниие баталан хэлэнэ.

Дайнай һүүлшын жэлдэ хүндөөр шархатажа хэбтэриин болоhон Г. Балтыров врачнарай харалзалгада абтаhан байшоо. Энээнhээ болоожо тэрэнэй хаана байhаниинь мэдэгдэхээ болижо, алдагдаhан байгаа бшуу.

...Минии урда хоёр бэшэг хэбтэнэ. Нэгэниинь Н. П. Томаревой бэшэг. Г. Г. Балтыровай түрэл гарбалнуудhaa бэшэг абаhанайнгаа hүүлээр тэрэ ингэжэ мэдээсэнэ: «Бэшэгэймни толилогдоhоор олон жэл үнгэрөө. Гарма наhа дүүрээ, тэрэнэй намтар тухай хөөрэжэ үгэхэ дүтын түрэл гарал үлөөгүй гэжэ hанаhан хүм. Эрэлхэг зоригто Балтыровай дайшалхы хэрэг олон шагналда хүртэмөөр. Зүгөөр түрэл нютагайнь комсомолшууд, залуушуул тэрээн тухай мэдэхэ ёhотой».

Алдарта нютаг хүбүүнэймнай алба хэһэн дивизиин комиссар ябаhан запасай полковник М. И. Манохин хоёрдохи бэшэгыень бэшээ. Реформатский, Томарев мэтэ Манохин баhал Г. Балтыровые бэдэрhэн, тэрэнэй хуби заяагаар hонирхоhон байгаа бшуу. Тэрэнэй бэшэгhээ хэдэн мүр доро толилнобди:

«...Томо буунуудай нэерээн соогуур Гарма Балтыровтай түрүүшынхеэ уулзаhан хүм. Тиигэжэ үедэ мэргэн буудагшадай хүдэлөөн hаяхан лэ мүндэлэн бии боложо байгаа. Ангуушан ябаhан буряад хүбүүн, комсомолец Гарма Балтыров түрүүшын снайпернуудай нэгэн болоно. Саг жэлэй үнгэрhэнhөө хуушаржа шарлашаhан газетые хадагалжа ябадагби. Зориг түгэлдэр снайпернуудай портредүүд эндэ толилогдонхой. Гарма Балтыров тэдэнэрэй тэг дунда hууна. Снайпернууд Ф. Латышев, Д. Щукин гэгшэд зэргэлээд байна. Газетын тусхай хуудаhан тэдэнэртэ зорюулагданхай. Энэ эгэршэгүй зоригтой хүнэй саашанхи хуби заяан тухай юушье мэдэнэгүйб. Буряадай ангуушан Г. Г. Балтыров, хаанабши, харюусыш».

Нютагаймнай хүбүүнтэй нэгэ полкдо сугтаа алба хэһэн нүхэдэйнь гуйлтые дүүргэхын тулада Буряадай комсомолой хүмүүжүүлhэн Г. Г. Балтыровай дайшалхы намтарые тобшохоноор хөөрэебди. Үни удаан саг соо бэдэрэлтэ хэhэнэй, олон бэшэгүүдые абалсаhанай, сугтаа албанда ябаhан хүнүүдтэйнь уулзаhанай, тэрэнтэй өөртэйнь болон түгэл гаралтайнь хөөрэлдэhэнэй эсэстэ намтарыень бэшэхэ аргатай болобобди.

...1932 ондо 24-тэй Гарма комсомолой путевкоор Улаан-Үдын ПВЗ-гэй hуури табилсахаяа Эрхүүгэй областиин Алайр тосхонhоо Буряадта ерэhэн байгаа. Ахаhаа, Хориhоо, Бэшүүрhээ, Хяагтаhаа, Усть-Ордын, Агын нэлэнхы талаhаа ерэhэн хүбүүдтэй сугтаа тэрэ Буряадай индустриин түрүүшын гигант барилсаа. Заводшье баригдажа дүүрэбэ. Гарма хүрээеэ станогоор hэлгэбэ. Тэрэ богонихон болзорто слесариин мэргэжэл шудалаа hэн. Мүн лэ барилгада хүдэлхэеэ ерэhэн Антон, Андрей, Борис гэдэг гурбан аха дүүнэрынь тэрээнтэй сугтаа ажаллаа.

Гарма сүлөөтэй сагтаа агнадаг, мэргэн буудалгын тиртэ ошодог байгаа. Тэрэ гирь үргэхэ дуратай hэн. «Ворошиловскэ мэргэн буудагша», «Осоавиахим» гэхэ мэтэ олон значогуудые тэрэ энгэртээ зүүбэ. Тиимэhээ бригадынь хүбүүд тэрэниие «манай маршал» гэжэ нэрлэдэг болоhон юм. Буряад барилдаанай болон мэргэн буудалгын секцинүүдые хүтэлбэрилхыень тэрээндэ комсомолшууд дурадхаба. Гарма дуратайгаар зүбшөөгөө hэн. Аймаг бүхэнэй чемпионууд холын нютагуудhaa (мүнөөнэй Усть Ордын, Агын национальна округууд) бүхэшүүл национальна барилдаагаар республиканска мүрысөөндэ хабаадалсахаяа 1935 оной зун Буряадай ниислэл хотодо олоороо сугларhан юм. 84 барилдаашад чемпионой улаан лентын түлөө тэмсэбэ. Шанга шандааhатай олон бүхэшүүлые илаhан Гарма Балтыров нэгэдэхи hуури эзэлжэ, дурасхаалай алтан час абаhан байна.

Гарма гансашье спортоор амжалта туйлажа ябаа бэшэ, богонихон сагай хугасаа соо юрын слесарьhээ мастер болотороо ургажа, паровозуудые заhабарилдаг участогай хүтэлбэрилэгшөөр томилогдоhон юм.

Гарма Балтыров сэрэгэй уялгата албаяа дүүргэжэ, 1939 ондо түрэл заводто бусажа ерээд, удангүй түмэр замай техникумдэ hурахаяа бэлдэжэ эхилбэ. Теэд Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайн эхилжэ, Гарма дахинаа сэрэгэйнгээ хубсаhа үмдэхэ баатай болобо.

Түрүүшын байлдаанда хабаадалсахадаа, тэрэ эрэлхэг зоригтой сэрэгшэ, мэргэн буудагша байhанаа харуулба. «Известия» газетын тусхай корреспондент сибирягуудай дайлалдажа ябаhан баруун фронт ошоhон байгаа. Н-скэ частиин сэрэгшэд мэргэнээр буудаха хэрэгтэ ехэхэн анхарал хандуулна гэжэ тэрэ «Һүниндөө» гэhэн очерк соогоо бэшэhэн байна. Олохон снайпернуудай дунда Балтыровай нэрэ обог дурдагдаhан байха юм.

Сталинград шадар дошхон хатуу тулалдаан дүрбэдэхи hараяа үргэлжэлжэ байба. Сибириин дивизинүүд дайсанай гол сохилтые бэе дээрээ абаба. Гитлеровскэ сэрэгшэд хүнүүдэйшье, техникыншье талаар ехэ хохидолдо оробо. Совет сэрэгшэдэй шанга эсэргүүсэлгэ дабажа ядахадаа, уур сухалдаа галзуурhан фашистнар городые үдэр hүнигүй буудажа, бомбодожо мэдэбэ. Газар тэнгэри хоёр ниилэhэндэл боложо, Волго мүрэн хүндэ тэhэрэлгэнүүдhээ «бусалан» эбхэрнэ. Гэбэшье хэдэ дахин булюу хүсэтэй дайсадай добтолгые гвардеецүүд ами бэеэ хайрлангүй булад хана мэтэ сухарюулаад лэ байгаа hэн. Москваhаа Сталинград шадар абаашагдаhан дивизиин мэргэн буудагшадай дундаhаа ахалагша сержант Г. Балтыров онсо шалгарба. Улаан-Үдын ПВЗ-гэй слесарь ябаhан буряад хүбүүнэй нэрэ обог дайсадта залинта буудал шэнгеэр дуулдадаг болоо hэн.

Фашис нэгэ снайпер баригдахагүй, ехэл аюултай болобо. Манай мэргэн буудагшад тэрэниие мүрдэжэ, яажашье барижа ядаба. Энээн тухай дууламсаараа Гарма ротынгоо командирта ошожо, дайсанай снайперай хойноhoo «агнаха» зүбшөөл эрибэ. Бэрхэ ангуушан ябаhан, буудахадаа мэргэн Балтыровай hайн шэнжэ шанарые хүсэд мэдэхэгүй байhан командир дуратай дурагүйгөөр зүбшөөбэ.

Одоол эндэ Гармын ангай мүр мүшхэдэг дүй дүршэлынь ехэхэн туhа хүргэбэ. Бэеэ жагсааhан «ангай» мүртэ орожо, хараадаа абахын тулада Балтыров яhанаи хуудаhаар үлеэhэн жабартай хүйтэн соогуур нейтральна зуруудта гурбан хоногто хэбтэбэ. Гэбэшье фашис снайпер хүйтэнhөө айгаа юм гү, али муу болохонь гэжэ «зүнгөөрөө мэдээ юм гү, ойлгохын аргагүй, юрэдөөл бэеэ нюуhан «эшээн» соохоо хамараашье бултайлгабагүй. Тиихэлээрнь Балтыров мэхэлхэ гэжэ шиидэбэ. Тэрэ hүниндөө модоной гэшүүhээр айбала хэжэ, шинель, каска үмдэхүүлбэ. Тиигээд угзархадань айбалынгаа дээшэ доошоо боложо байхаар аргамжа бэхилжэ уяба. Тэрэнээ модонуудай хоорондо нюужархиба. Үүр хираанаар фашист нейтральна зуруудта мүлхижэ ябаhан «адаглан хинагшые» харажархиба. Тэрэ бэеэ барингүй буудажархиба. Иигэжэ дайсан нюугдаhан газараа мэдүүлжэ, хоёрдохиёо буудажа үрдеэгүй hэн. Гарма Балтыров сахилгаан түргээр шархииень хатааhан байгаа бшуу. Эрэлхэг зоригто буряад сэрэгшын дайшалхы намтарhaa иимэшүү жэшээнүүдые дурдаха болбол олон ааб даа.

Нэгэтэ бүлэг тагнуулшад Курск шадар дайсанай тылдэ оробо. Гэбэшье немецүүд тэдэнэрые тухайлжархиба. Дайсанай автоматчигууд тагнуулшадые намаг тээшэ хашажа, ой руу ороhон харгы таhалан хаагаад хүреэлбэ. Эрэлхэг зоригтой тагнуулшад hүүлшынгээ hомоной үлэтэр тэмсэбэ. Тиибэшье Гармын нүхэд хойно хойноhoo унажа захалба. Балтыров өөрынгөө ами наhанда хүрэхэ нэгэ hомо үлөөбэ. Теэд хажуудань граната тэhэржэ, бүхы бэе уруунь халуу бусалаад, тэрэ мэдээгээ табижархиба.

Мэдээгээ ороходонь, хажуугаарнь танигдаагүй хүнүүд хөөрэлдэжэ байба. Плен, мүшхэлгэ, хэhээлтэ эхилбэ. Һүүлээрнь хатхуууртай түмэр утаhаар хүреэлhэн концлагерь. Зүгөөр Балтыров энээнhээ урмаа таhаржа, хүсэл зоригоо мохоогүй hэн. Зугадаха гэжэ шиидэбэ. Харанхы hүни тэрьелжэ шадаба. Тамир тэнхээгээ hалаhан Гарма дүтын тосхон хүрэжэ, дайралдаhан гэрэйнгээ үүдэ тоншобо. Зол болоходоо, партизан отрядай холбоо байгуулагшын гэртэ хүрэжэ ерэhэн байгаа. Гармые эдеэлүүлээд, подвал соо нюуба. Гарма бэеынгээ хүсэд hайн боломсоор, hэмээхэн ой гаража, партизануудтай нүхэсэбэ. Турчаново гэжэ газарта дайсадай байрлаhан уурхай тухай тон зүб мэдээ, совет сэрэгшэдэй командованида рациар дамжуулжа үгэбэ. Һүүлээрнь манай самоледнууд дайсанай шэбээлhэн уурхайе хяа бомбодоо hэн.

...Хатуу шэрүүн байлдаануудайшье үедэ Гарма Балтыров эгээн дуратай уран зохёолшо Николай Островскиин «Булад яажа хатуужааб» гэhэн номhoo hалангүй, үбэртэлөөд, ябадаг hэн. Заахан лэ сүлөөтэй болоходоо, тэрэнээ үбэрhөө гаргажа, нүхэдтөө харуулаад: «Ямар зохёол гэжэ hананат! Үгэ бүхэниинь зүрхэ дайрана. Байлдаанай эхилбэл, дайсаниие үй бута сохихо гэhэн гансал эрмэлзэл зоригтой ябаха хэрэгтэй!» — гээд, ном соохоо хадуужа абаhан дуратай мүрнүүдээ Гарма ходо дабтадаг hэн. 1942 ондо Совет Армиин үдэртэй дашарамдуулан, полкын командирай орлогшо нүхэр Хронин суута мэргэн буудагша Балтыровта энэ ном бэлэглэhэн байгаа. Нэгэтэ добтолгын үедэ минын бутардаhан энэ номые hэтэ соо сохибошье, дабажа шадаагүй, бэлэй. Иигэжэ Гармын ами наhа абарhан ном лэ.

Г. Балтыров хатуу шэрүүн байлдаануудта эрэлхэг зориг харуулhанайнгаа түлөө Дайшалхы Улаан Тугай, Улаан Одоной орденуудаар, «Шэн габьяагай түлөө» гэhэн медаляар шагнагдаhан байна.

Хуушан Русса, Ильмень нуур, Подмосковье, Сталинград, Воронеж, Косторная, Старый Оскол, Орел, Киев, Полтава — эдэл даа нютагаймнай хүбүүнэй дайшалхы зам. Дайсанай томо буугай hомоной бутархай Балтыровые хүндөөр шархатуулhан юм. Гэбэшье тэрэнэй хүсэлдүүлээгүй замые аха дүүнэрынь захадань хүргэhэн байна. Тэдэнэр Германиин газар хүрэтэр дайлалдаа.

Мүнөө Гармын аха дүүнэр Буряадта ажаhууна. Андрей Гусиноозерскдо, Борис Багдаринда ажаллана. Гарма Григорьевич Балтыров хэдэхэн жэлэй саада тээ Усть-Ордын национальна округ нүүжэ ошоо hэн. Мүнөө тэрэ Алайрай совхозой барилгын бригадада ажаллана. Гарма Григорьевич 60 наhаяа алхажа гарабашье, ажаллаhаар. Алтан гартай үбгэжөөл гэжэ нютагтаа суурхана. Тэрэ модошо, түмэршэ дархан, слесарь мэргэжэлтэй бшуу.

Г. Г. Балтыров дайнай ветерануудай Советскэ комитедэй Хүндэлэлэй грамотаар hаяхан шагнагдаба. Советскэ Союзай Геройнууд: генерал-полковник нүхэр Батов, үльгэр домогто летчик Маресьев гэгшэд энэ грамотада гараа табиhан байна.

Е. ГОЛУБЕВ,
Б-Н. НАМДЫКОВ.

ҺУРАГШАДАЙ МИТИНГ

Һаяхан манай hургуулида 4-hөө 10-дахи класс хүрэтэр hурагшадай митинг болобо. «Бидэ таанартай хамтабди, Чилиин патриодууд!» — тэрэ сборой темэ иимэ байгаа.

Дружинын соведэй түрүүлэгшэ Бадмаева Дэжэма пионернүүдэй отрядай түрүүлэгшэнэрhээ рапорт абаба. Харин ахамад классай комсоргиууд ВЛКСМ-эй комитедэй секретарь Дашиева Цыпилмада сборто хабаадахаар бэлэн болоhон тухайда элидхэбэ. Дүн хамтадаа 27 түхэриг 60 мүнгэ Чилиин патриодуудые дэмжэлгын фондdo ябуулба. Тиимэhээ манай hургуули энэ хэрэгтэ аймаг соогоо эгээл эхин алхам хэбэ.

Сэхыень хэлэхэдэ, 4—7-дохи классуудай hурагшад бүдэй таhархай, саарhа, яhа суглуулжа тушаагаад, мүн 8—10-дахи классуудайхид колхозойнгоо хонишодто туhалаад, мүнгэ олоо гээшэ. Тэрэнээ бултыень дээрэ хэлэгдэhэн хэмжээ ябуулгада зорюулба ха юм.

Б. ЦЫДЫПЦЫРЕНОВА.
Мухар-Шэбэрэй аймагай Хушуун-Үзүүрэй дунда hургуулиин хүмүүжүүлгын хүдэлмэрине эмхидхэгшэ.

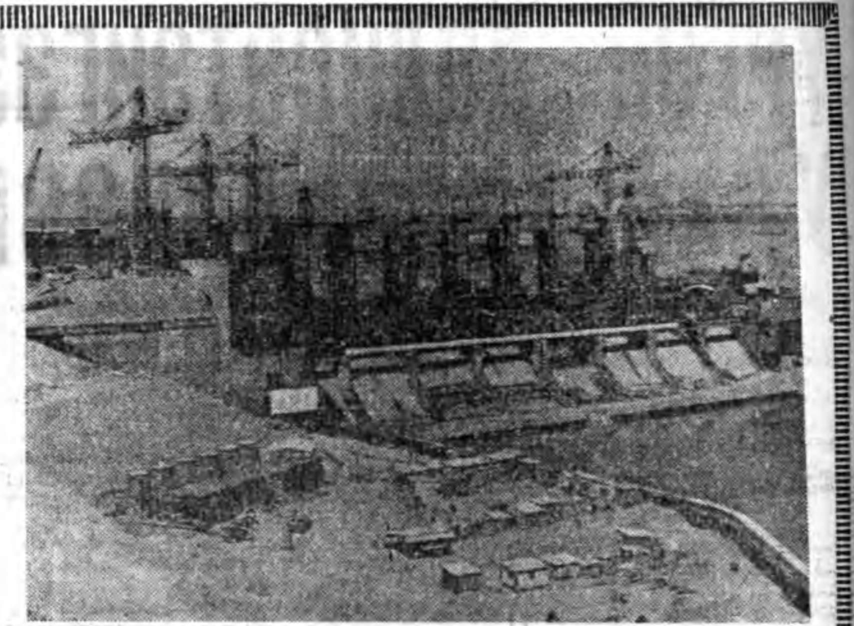

СССР-эй туhаламжаар Сириин Араб Республикада баригдажа байhан Евфрадай гидроэнергетическэ комплексын барилгын хүдэлмэри эршэтэйгээр ябуулагдажа байна. Суг хамта хүдэлжэ байhан Сириин барилгашад ба совет мэргэжэлтэд барилгын түсэбөөр хараалагдаhан хүдэлмэрине саг болзор соогоо бүтээхые оролдоно. Һүүлшын дайнай hандаралгануудhaa hаяхан гараhан орондо ерээдүйн ГЭС-эй үгэхэеэ байhан электрын элшэ хүсэн юунhээшье үлүүгээр хэрэгтэй байhые барилгашад hайн ойлгоно.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Евфрат мүрэн дээрэ баригдаhан хаалта ба ГЭС-эй байшан. ТАСС-ай фотохронико.

ХИЛЫН СААНАҺАА
телефон·телеграф·радио

ТОКИО

СОВЕТ ДЕЛЕГАЦИИН ЯПОНДО ЕРЭЭД БАЙҺАН ТУХАЙ

ТАСС

«Совет социалис Сибирь» гэжэ выставкын Токиодо нээгдэhэнтэй дашарамдуулан, Япондо ерээд байhан КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ М. С. Соломенцев түрүүтэй Совет делегаци Японой министрнүүдэй кабинедэй генеральна секретарь С. Никайдатай уулзажа хөөрэлдэбэ.

Совет делегациин толгойлогшо Японой гадаадын хэрэгүүдэй министр М. Охиратай уулзаhан байгаа.

Декабриин 25-да Совет делегаци Японой парламентда хүрэжэ, дээдэ ба доодо палатануудай түрүүлэгшэнэртэй уулзажа хөөрэлдөө. М. С. Соломенцев, Японой парламентын палатануудай түрүүлэгшэнэр үгэнүүдые хэлэбэ.

Совет делегациин хүндэлэлдэ япон-совет харилсаанай парламентска нэгэдэлэй президент Х. Исида обед эмхидхэбэ. Политическэ элитэ мэдээжэ ажал ябуулагшад, Японой парламентын дээдэ ба доодо палатануудай түлөөлэгшэд обедтэ уригдаhан байгаа.

ХАНОЙ

Хани харилсаагаа бэхижүүлхэ

ТАСС

«Асари ехэ зоригжуулхы арга нүхэсэл» — гэhэн гаршаг доро «Нян зан» газетэ НФОЮВ-ай ЦК-гай Президиумэй Түрүүлэгшэ, РЮВ-эй ВРП-гэй Зүбшэлэлгын Соведэй түрүүлэгшэ Нгуен Хыу Тхо түрүүтэй Урда Вьетнамай Республикын делегациин хани ёhоной албанай хэрэгээр Советскэ Союзда ерээд бусаhанай дүнгүүдтэ зорюулагдаhан түрүү бэшэг тунхаглаба.

Интернациональна уялгадаа үнэн байдаг совет арад Урда Вьетнамай патриотическа ба түрүү үзэлтэй хүсэнүүдые саашадаашье шууд дэмжэхэ, НФОЮВ-тай, РЮВ-эй ВРП-тэй хани харилсаагаа Советскэ Союз бэхижүүлхэ байха гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй хэлэhэн үгые газетэ тусхайлан дурдана. НФОЮВ, РЮВ-эй ВРП Урда Вьетнамай хүн зоной хэтын хүсэл бодол ба эрмэлзэл бэелүүлжэ байна.

ГАВАНА

Куба hайндэртөө бэлдэнэ

ТАСС

Кубын ниислэлэй ба бусад хотонуудай үйлсэнүүд, талмайнууд hайндэрэйхеэр шэмэглэгдэжэ байна. Хаа хаанагүй гүрэнэй тугууд, Кубын революционернүүдэй портредүүд харагдана. «Сүлөөрэлгын 15 жэлэй ой мандаха болтогой!» гэhэн уряатай носодог панно байшан гэрнүүдэй нюур талада үдэшэндөө гэрэлтэн яларна.

Заншалай ёhoop Кубын ниислэлэй Революциин талмай hайндэрэй түб болодог юм. Январиин 2-то Кубын национальна герой Хосе Мартиин hүр жабхаланта хүшөөгэй дэргэдэ Сэрэгэй парад, ажалшадай митинг болохо.

15 жэлэй урда тээ, 1959 оной январиин 1-дэ, Фидель Кастрын командовани доро буhалгаалагшадай дэмог суута арми баяраар билтаран халиhан Гавана руу орожо, Кубын арадай түүхэдэ шэнэ, гэрэлтэ hайхан хуудаhа бэшэhэн байна.

ЖЕНЕВЭ

ХҮДЭЛМЭРИШЭ БҮЛЭГЭЙ ЗАСЕДАНИНУУДАЙ НЭЭГДЭХЫН УРДА ТЭЭ

ТАСС

Дүтын Зүүн зүгтэ ООН-ой эльгээhэн онсо даабарита хүсэнүүдэй командалагша генерал Э. Сийласвуо Женевэ ерэбэ. Дүтын Зүүн зүгэй асуудалые зүбшэлхэ эбэй конференцидэ хабаадагшадай эмхидхэhэн хүдэлмэришэ бүлэгэй заседаниинуудые нээлгэдэ hүүлэй бэлэдхэл хэгдэжэ байна. Энэ бүлэг сэрэгэй асуудалнуудые шиидхэхэ юм. Дайнай болоhон райондо сэрэгүүдые хоёр тээшэнь hалгаалгатай холбоотой асуудалнуудые зүбшэлхэ даабаритай энэ бүлэгэй хөөрэлдөөнүүдэй үедэ тэрэ түрүүлэгшээр hууха байна.

Египедэй Араб Республикын сэрэгэй делегациин хүтэлбэрилэгшэ бригадна генерал Таха Аль-Махгуб Женевэ ерэнхэй.

Израилиин сэрэгэй түлөөлэгшэ декабриин 26-да эндэ ерэхэ юм гэжэ Израилиин тусхай түлөөлэгшэ мэдээсээ.

Японой засаг түрын эмхи зургаануудай алба хаагшадай ба хүдэлмэришэд болон студентнэрэй олонхинь япон-американ «аюулгүй байдалай тухай хэлсээе» үгы хэхын түлөө тэмсэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Американ баазын үүдэнэй дэргэдэ болоhон демонстрациин үедэ.

ТАСС-ай фотохронико.

УЛААН-БААТАР

Дээшэлүүлэгдэhэн уялганууд

ТАСС

Эндэхи түмэр замай коллектив 1974 ондо абтаhан угтамжын түсэбые республикын Госпланай баталалгада табяа.

1974 ондо түмэр замшад ашаа зөөхэ даабаряа — 20 процентээр, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ түсэбөө 19 процентээр үлүүлэн дүүргэhэн, ашаа зөөлгын үнэ сэнгые 12 процентээр хямдаруулха гэhэн дээшэлүүлэгдэhэн уялгануудые абаhан байна.

РИО-ДЕ-ЖАНЕЙРО

С. М. Эйзенштейнэй зурагуудай выставкэ

ТАСС

Совет киногой элитэ ехэ ажал ябуулагша С. М. Эйзенштейнэй зурагуудай выставкэ эндэхи мүнөөнэй искусствын байшан соо нээгдэбэ. 100 гаран хүдэлмэри, эдэнэй дунда зүжэгүүдтэ, мүн «Мексикэ мандаха болтогой!», «Иван Грозный» гэжэ кинофильмнүүдтэ зорюулжа С. М. Эйзенштейнэй зураhан зурагууд эндэ табигдаhан байна.

УЛААН-БААТАР

Улаан-Баатарта выставкэ нээгдэбэ

ТАСС

«Ном-73» гэhэн выставкэ эндэ нээгдээ. Байгша ондо республикын типографинуудта барлагдан гараhан номууд ба бусад дэбтэрнүүд МНР-эй Культурын министерствын эмхидхэhэн выставкэдэ табигдаба.

Хэблэлэй хэрэг Монголой Арадай Республикада амжалтатайгаар хүгжэжэ байна. Мүнөө 70 шахуу газетэ, журнал орон дотор барлагдана. Энэ жэлдэ гүрэнэй хэблэл 400 шахуу нэрэтэй ном, брошюрануудые хэблэн гаргаа.

КАИР

Каиртахи пресс-конференци

ТАСС

Дүтын Зүүн зүгтэхи ООН-ой онсо даабарита хүсэнүүд декабриин 23-да 4876 хүнhөө бүридөөд байба гэжэ ООН-ой түлөөлэгшэ пресс-конференци дээрэ мэдээсээ.

Египедэй, Израилиин сэрэгүүдэй байhан, буудалдаанай зогсоогдоhон газарнуудта дай болюулха тухай хэлсээе декабриин 22-то 39 удаа эбдэhэн байна гэжэ ООН-ой адаглагшад тэмдэглэжэ абаа гээд тэрэ хэлэбэ. Иимэ харата ябуулганууд Суэц, Исмаилия, Эль-Кантара хотонууд шадар, мүн Адабия, Абу-Сувейр гэжэ hуурин тосхонуудай райондо болоhон байна.

ЖЕНЕВЭ

Хүдэлмэриин бүлэгтэ хабаадахын тула

ТАСС

Дүтын Зүүн зүгтэ байдаг ООН-ой онсо даабарита хүсэнүүдэй командалагша финскэ генерал Энсио Сийласвуо Каирhaa эндэ ерэбэ. Суэцкэ каналай райондо Израилиин, Египедэй зэбсэгтэ хүсэнүүдые хоёр тээшэнь hалгааха асуудал шиидхэхэ хүдэлмэриин бүлэгэй заседаниинуудта тэрэ хабаадаха байна.

БЕЙРУТ

Израилиин харата ябуулганууд

ТАСС

Декабриин 24-дэ Израилиин сэрэгүүд Урда Ливанай Тейр-Харфа гэжэ тосхониие гурбан часай турша соо ехэ буугаар буудаhан байна. Накура, Аль-Ма Аш-Шааб, Духейра, Ярин гэжэ тосхонуудые мүн лэ буудаба. «Аль-Байрак» газетын бэшэhэнэй ёhoop, энээнhээ уламжалан, тамхинай плантацинууд гэмтээгдээ, Накурада олон байшан гэрнүүд hандаргагдаа.

Энэ үдэр Израилиин самоледууд Урда Ливанай hуурин тосхонууд дээгүүр ниидэhэн байна.

ДАККА

БАНГЛАДЕШЭЙ ШЭНЭ ПРЕЗИДЕНТ

ТАСС

Ондоо тушаалда томилогдожо, Абу Сайед Чоудри Бангладешэй Арадай Республикын Президентын тушаалhaa бууба.

Ороной Национальна Ассамблейн (парламентын) түрүүлэгшэ байhан Мухаммед Улла республикын шэнэ президент болобо. Премьер-министр Муджибур Рахманай, Бангладешэй правительствын бусад гэшүүдэй байхада, тэрэ тангариг үгэhэн байгаа.

Абу Сайед Чоурди гадаадын политикын асуудалнуудаар Бангладешэй Арадай Республикын правительствын тусхай түлөөлэгшөөр томилогдоо.

Абу Сайед Чоудри Бангладешэй премьер-министртэ бэшэг эльгээхэдээ, Муджибур Рахманай правительствын ажал ябуулгые үндэрөөр сэгнэнэб, тиин шэнэ тушаалда хүдэлхэдөө, республикын аша туhада, hалбаран хүгжэлгэдэ бүхы хүсэ шадалаа элсүүлхэб гэжэ тэмдэглэбэ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаhанда: «Хуули ёhо мэдэхээр хүмүүжүүлхэ» — түрүү бэшэг. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ. Түрэл орон доторнай.

Хоёрдохи хуудаhанда: «Экономическа хүдэлмэриин шухала шата» — Н. Малыгинай статья. «Малшадта — гол анхарал» — суглуулбари.

Гурбадахи хуудаhанда: «Ехэ наукада харгы» — А. Базароной статья. Хилын саанаhаа.

Дүрбэдэхи хуудаhанда: Республикын гүрэнэй архивhaa репортаж. АПН-эй материалнууд. Элдэб hонин.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита» харуулна:

14.35 — Һүүлэй hонин. 14.45 — **Үнгэтэ телевидени.** Үхибүүдтэ — «Буратинын выставкэ». 15.15 — «Олон түмэнэй ленинскэ университет». — «Түсэб — үйлэдбэриин хуули». 15.45 — 15.55 — Забhарлалга. 15.55 — **Үнгэтэ телевидени.** Эстрадын артистнарай бүхэроссин конкурс. Нэгэдэхи хэhэг. (Суранзан бэшэлгэ). 16.55 — «Маоизм гээшэ юун бэ?» Алас-Дурна зүгэй институдай директорэй орлогшо В. А. Кивцовтой хөөрэлдөөн. 17.25 — О. ба А. Лавровтан. «Знатоки» гэгшэд мүрдэлгэ хэнэ». 9-дэхи хэрэг. «Гэршэ» — телевизионно зүжэг. 19.00 — «Время» — мэдээсэлэй программа.

Улаан-Үдэ харуулна:

19.30 — Үхибүүдтэ мультфильмнүүд харуулагдаха. 20.00 — Телевизионно hонин буряадаар ба ородоор). 20.35 — «Минии гармонь» гэhэн хүгжэмтэ очерк. 20.50 — «Мал ажал — габшагай ажал» гэhэн дамжуулга. 21.20 — Хүгжэмтэ забhарлалга.

«Орбита» харуулна:

21.35 — «Ленинград ба Ленинградай область Эхэ орондоо элидхэнэ». КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, Ленинградай обкомой нэгэдэхи секретарь Г. В. Романов дамжуулгада хабаадалсаха. 22.25 — «Хүгжэм тухай үгэ». Композитор А. Пахмутова дамжуулга үнгэргэнэ. 23.20 — 23.30 — Забhарлалга. 23.30 — «Хатарай зал». Балда хатарха бүхэсоюзна нэгэдэхи мүрысөөндэ хабаадагшадай хатаралга харуулагдаха. 24.00 — «Время» — мэдээсэлэй программа.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

«Орбита» харуулна:

20.20 — «Семнадцать мгновений весны» — телевизионно уран hайханай фильм (4-дэхи сери).

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Манай адрес, телефонууд:

г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35. Телефоны: редактора — 54-54, приёмная — 54-93, зам. редактора — 68-08, зам. редактора — 62-62, отв. секретаря — 50-52, секретариат — 66-76, отделы: партийной жизни — 60-91, сельского хозяйства — 64-36,63-86, пропаганды и агитации — 56-23, промышленности и строительства — 61-35, советского строительства и быта — 69-58, культуры и школ — 60-21, писем и рабселькоров — 67-81, информации — 34-05, общественная приёмная — 56-62, машинное бюро — 57-63, фотолабораторная — 33-61.

Типография управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР Н-02563. Заказ № 00444